מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)
THE CENTER FOR THE PROTECTION OF DEMOCRACY IN ISRAEL
KESHEV

אוקטובר 2000

מדינה בשבי קיצונים:

קבוצות מסוכנות לדמוקרטיה בישראל – מגמות ותהליכים

(דו"ח זה נכתב לפני פרוץ אירועי "אינתיפאדת אל-אקצא")

מבוא:

מול האפשרות לקדם הסדרים של פשרה עם הפלסטינים שכרוכים בויתורים על שטחים בגדה המערבית, ברצועת עזה ובמזרח ירושלים מתייצבת קואליציה של גופים אידיאולוגים, חברתיים, דתיים ופוליטיים במגמה לסכל אפשרות כזו. בנוסף להתנגדות לויתורים בשטחים רבים מהגופים הללו מחזיקים בתפיסות אידיאולוגיות משיחיות התומכות בנקיטת צעדי אלימות לשם זירוז הגאולה. הפחות קיצוניים שבהם שמים את הדגש על חיזוק אופיה היהודי של המדינה, תוקפים את בית המשפט העליון וגורסים שיש לקיים משאל עם שיוכרע בקולות של יהודים בלבד. הקבוצות הקיצוניות יותר מדברות על "מהפכה יהודית"; על הצגת מנהיגות אמונית אלטרנטיבית והקמת סנהדרין – מעין "בית לורדים יהודי", כמשקל נגד לבית המשפט העליון. למעשה, מבקשות קבוצות אלה להסיר את היסודות של הדמוקרטיה המערבית החילונית ממשטר מדינת ישראל.

הקבוצות הנדונות, אם כך, הן בעלות סדר יום כפול; מצד אחד, הן מנסות להלחם בהסדר עם הפלסטינים ויש בהן פוטנציאל נפיצות גבוה באם אכן יושג הסדר, ומצד שני, הן מנסות להלחם גם על שינוי דמותה של המדינה.

בישראל קיימים גורמים נוספים שמאיימים על הדמוקרטיה או פועלים נגדה, אך בדו"ח זה בחרנו להתמקד בשני הסוגים של הקבוצות הללו בגלל היותן בעלות פוטנציאל נפיצות גבוה, בפרט בימים אלה של מהומות והתערערות הביטחון בשטחים ובתוך ישראל ובתקופה בה מתרחבים השסעים על רקע דתי ואידיאולוגי. בעבר התרחשו אירועים בעלי השלכות הרות גורל על מדינת ישראל – ניסיונות הפיגוע בהר הבית, המחתרת היהודית, הטבח במערת המכפלה, רצח רבין – שצמחו מתוך אותה רוח אידיאולוגית, שמניעה את הקבוצות שבהן בחרנו להתמקד בתחקיר זה; רוח יהודית-לאומנית-משיחית. מטרת התחקיר לזהות את הקבוצות היהודיות - לאומניות והמשיחיות שיש להן פוטנציאל נפיצות גבוה; לבדוק באיזה אופן יפעלו בעת משבר; מי מהן תסתפק בפעולות מחאה לגיטימיות במשטר דמוקרטי ומי תבחר בפעולות אלימות מסוגים שונים. כן בדקנו תרחישים שונים – הסכם שלום, פינוי ישובים, פיגועי טרור ומציאות של שיגרה – ואת אופן הפעולה של הקבוצות הללו במצבים השונים.

הפעילות והמצע האידיאולוגי של הקבוצות השונות נבחנו על ידינו בהתאם למספר קריטריונים:

1. מידת הלגיטימציה כלפי הממשלה הנבחרת וכלפי הכרעות רוב.
2. היחס לשלטון החוק, למערכות האכיפה, לבית המשפט העליון.
3. היחס כלפי ערבים.
4. מידת הלגיטימציה לשימוש באלימות כלפי ערבים/ יהודים.
5. היחס כלפי מעשיהם ואישיותם של הרוצחים יגאל עמיר וברוך גולדשטיין.
6. היחס לחילונים ולשמאל.
7. התייחסות למדינה: מדינת הלכה (יהודית) – מדינה דמוקרטית.
8. העמדה בקשר לפתרון הרצוי בהר הבית (עמדה תאורטית/מעשית).
9. היכולת לסכל או לחבל בהסדרי שלום עתידיים.

כמו כן, בוחן דו"ח זה את תפקוד השלטונות; מערכות אכיפת החוק והממשלה מול קבוצות הפועלות באופן המסכן את הדמוקרטיה בישראל.

קשרי גומלין בין קבוצות מהימין הרדיקלי לבין החרדים:

הימין הרדיקלי, אליו משתייכים חובשי הכיפות הסרוגות - המתנחלים האידיאולוגים, הוא אולטרה ציוני. מרכיבי זהותו מתבססים על הרחבת היישות הציונית; הרחבת מפעל ההתיישבות ובמידה רבה המשך המסורת של תנועת העבודה. ההוגה המרכזי שלו הוא הראי"ה – הרב קוק.

הימין הרך מורכב מחוגי החרדים ומש"ס שאינם רואים בדרך של קירוב הגאולה באמצעות ההתיישבות בא"י את דרכם. בעבר הם לא עסקו כלל בנושא השטחים וראו בחרדה גדולה את תהליך ההתנחלות כמבטא מרד בגויים. אבל מראשית שנות ה 80, ולא בגלל סיבות תיאולוגיות, חלה התקרבות בין שני הציבורים, עד שמאמצע שנות ה- 90 כמעט כל החרדים והקהל של ש"ס עברו ימינה מבחינה פוליטית. האורינטציה הימנית הושפעה משני דברים:

1. שנאה הולכת וגוברת כלפי הערבים שהודלקה סביב **אירועי הטרור** (פיקוח נפש) ושנאה וחרדה מפני השמאל. זה הבסיס המשותף לשני הציבורים. היום תומך הימין הרך בהתנחלויות ובפעולות הימין הקיצוני ואנשיו בולטים בהפגנות הימין. [1]

שיתוף הפעולה בין החרדים וגוש אמונים חל עוד בישיבות התיכוניות, ששכרו רבנים חרדים ללמד גמרא. מצד אחד אנו רואים חרד"ליזציה (חרד"ל: חרדי-לאומי) של הציבור האמוני, אך מצד שני אנו רואים גם השפעות "אמוניות" על החרדים. אמנם לא הציבור הליטאי (שמונהג ע"י הרבנים ש"ך, אויירבך, קנייבסקי ורבנים נוספים) אך על חצרות חסידיות ועל ציבור תומכי ש"ס.

2. התהליך השני הוא ה**כהניזציה** המתעצמת של "השבבניקים" של הציבור החרדי. יש גידול דרמטי בפטורים לבחורי הישיבות ויש היום ציבור גדול של בחורים המחפשים כר פעילות. אנשי הארגונים הכהניסטים מגיעים אליהם. כהנא היה תמיד קרוב יותר לציבור החרדי מאשר לגוש אמונים. יותר ויותר ניתן לראות כיפות שחורות בקרב אלה שמתפרעים יחד עם הכהניסטים לאחר פיגועי טרור.

3. התהליך השלישי קשור **לחב"ד**. חב"ד עוברת תהליך רחב של פוליטיזציה במיוחד סביב שאלת החזרת שטחים. גם בעבר נתן הרבי מלובביץ' פסקי הלכה נגד החזרת שטחים אבל התנועה נזהרה מהתייצבות גורפת לצד הימין. אבל, בזמן "התרגיל המלוכלך" באפריל 90', הרבי מלובביץ' נתן הוראה לחה"כ מזרחי, שנשמע להוראותיו, להתייצב לצד הימין ולסכל את התהליך. אחרי אוסלו הצטרפה חב"ד להפגנות נגד

[1] מכון שטיינמץ והחוקרים אפי יער ותמי הרמן מוצאים במחקריהם שבשאלות סביב תהליך השלום, אלימות נגד ערבים ואלימות נגד יהודים החרדים קיצוניים יותר מאשר הדתיים הלאומיים.

ההסכם והזרימה סכומים גדולים להפגנות וכן לקחה חלק בהסתה שקדמה לרצח רבין. בבחירות 96' חב"ד מימנה את קמפיין "ביבי טוב ליהודים" והצטרפה באופן רשמי לימין.

4. התהליך הרביעי קשור לעימות עם **בית המשפט העליון**. ציבור החרדים תופש את בג"צ ואת האקטיביזם השיפוטי של אהרון ברק כשלוחה של מר"צ מה שנותן לגיטימציה מלאה לתקוף את בית המשפט העליון באופן חזיתי. בית המשפט העליון מזוהה עם השמאלנות שמנסה לשנות את הסטטוס קוו במדינת ישראל.

5. התהליך החמישי קשור ב**עלייה של ש"ס**. המונים ממצביעי הליכוד לשעבר נותנים את קולותיהם לש"ס ומעבירים איתם את המסרים הימניים. היונים של ש"ס נסחפים בזרם הגואה של הליכודניקים שעברו לש"ס. פרשת דרעי החריפה את המצב. דרעי הצעיר היה יונה אבל הוא הבין שהקהל שלו הוא ימני והוא נתן לתומכי הימין בש"ס יותר ויותר פתחון פה. למעשה, מראשית שנות השמונים שייכת ש"ס בנשמתה למחנה הימין.

6. תהליך נוסף קשור בתנועת **החזרה בתשובה** הגדולה שמונהגת ע"י רבנים כמו אמנון יצחק, תחנות הרדיו הפיראטיות והכנסים הגדולים. הם מציגים את השמאל החילוני ואת הערבים כאויב המשותף. הציבור המסורתי-מזרחי עובד בהתמדה תהליך של סוציאליזציה לעבר הימין הרך.

7. קבוצה נוספת המשתייכת לימין הרך מגיעה מקרב **העלייה הרוסית**. הם שייכים לימין כי אין אצלם מסורת פלורליסטית ומחוייבות לדמוקרטיה. חלקם מבטא בגלוי גזענות כלפי ערבים. אין אצלם שום תחושה של הזדהות עם הסבל הפלסטיני או סלידה מפגיעה בזכויות אדם. ההוויה הגאוגרפית – פוליטית שלהם מושפעת מהפער בין המרחבים העצומים של המולדת שנטשו לבין זעירותה של א"י. הם לא מבינים למה יש לוותר על שטחים. מצד שני, הם לא סובלים את החרדים ואת הכפייה הדתית. הם גם לא רוצים להיות מזוהים עם הציבור המזרחי של ש"ס.

8. **החרדים החדשים ו"החרד"לים" -** הציבור של המתנחלים, לפחות בחלקו, עובר משבר זהות קשה בעקבות הסכמי אוסלו. המדינה אינה נתפסת יותר כ"ראשית צמיחת גאולתנו". המדינה אינה נתפסת עוד כבעבר תומכת בערכים של ממלכתיות, צבאיות התיישבות. בג"צ קציר, שבו מנע בית המשפט העליון אפליית ערבים ברכישת דירות בכל רחבי הארץ, היה אף הוא נקודת שבר שמאיימת להפוך את ישראל למדינת כל אזרחיה. הציבור הזה כואב את תמונת הציונות העכשווית, בניגוד לשמחה לאיד של החרדים, אבל המשבר הביא להתקרבות אל החרדים וסייע להצמיח את תופעת החרד"לות. **הרב דוד דודקביץ'**, אחד מהרבנים הבולטים בישיבת קבר יוסף והרב של יצהר מסמל את המעבר הזה. הוא גדל בבני עקיבא ברמת גן וכיום הוא מתקרב לחרדים**.** גם החרדים מרגישים זאת, הם באים לקבר יוסף, עושים שבתות ביצהר ומגלים את "המזרוחניקים" – ששולטים בגמרא, נשותיהם מכוסות בשביס. יש התקרבות דו-צדדית.

ככלל, ישנה היפתחות של החרדים אל העולם המודרני. שטחי החיכוך בין החרדים והדתיים הלאומיים גדלים. מנהיגות גוש אמונים וגם הימין הקיצוני משקיעים מאמץ גדול בכוון החרדים. למשל באמצעות התקשורת. העיתון **כל השבוע** ועורכו **אשר צוקרמן**, נותן ביטוי להשקפות אנטי חילוניות וימניות קיצוניות. צוקרמן כינה בזמנו את רבין ופרס "יודנראט" וקפואים. הוא אירח בעיתונו את הפסיכולוגית **נטע דור שם** מבר אילן, אשר תחת מאמר פסיכולוגי, כביכול, ניתחה את אישיותו הגבולית של רבין. מתקפה נוספת מנהל אשר צוקרמן כנגד החברה החילונית השמאלנית ובפרט נגד בית המשפט העליון אשר העומד בראשו מזוהה כאויב הראשי של היהדות וככזה יש להלחם בו.

המאמץ של גוש אמונים מוכיח את עצמו. בסקרים שונים (כמו מכון תמי שטיינמץ אשר מנהלו פרופ' אפי יער וד"ר תמי הרמן מעידים שזו מגמה מזוהה החל מ – 1997) עולה בבירור שרוב החרדים מזהים עצמם כימנים, אפילו כימנים קיצוניים בנושאים כמו מסירת שטחים וויתורים לפלסטינים.

גם האיבה שלהם ל"שמאל", לערכים החילוניים, לבית המשפט העליון היא גדולה מאד – יותר מאשר של הדתיים הלאומיים. העובדה שבקרב הציבור החרדי גדול מספרם של השב"בניקים – של אלו שנפתחו לעולם החילוני ולא מבלים את כל זמנם בישיבות מביאה צעירים חרדים רבים למצוא את פורקנם בהפגנות, בעצרות ובתמיכה במועמדי הימין בבחירות – למשל התגייסות לטובת אולמרט וביבי. כיום זו תופעה נפוצה – למצוא במרכזי מפלגות הימין פעילים חרדים רבים, במיוחד בירושלים, אשר משתתפים בבחירות הפנימיות של המפלגות (ראש מועצת בית"ר, לשעבר, משה ליבוביץ', הוא פעיל ליכוד. משה פייגלין, מראשי "זו ארצנו" הודיע על החלטתו לרוץ לראשות הליכוד).

עם גבור ביטחונם העצמי של החרדים וגם לנוכח ריבוי אמצעי התקשורת העומדים לרשותם קל להם לבטא יותר ויותר עמדות ניציות ללא רגשי נחיתות מול החילונים "הקרביים".

כמה אספקטים קשורים להקצנה ימינה של החרדים:

א. אצל החרדים אין סינון וריכוך של דעות גזעניות כמו במערכת החינוך הכללית. "הגויים" נתפסו תמיד כשורש כל רע והערבים שבנוסף להיותם גויים גם מסכנים את ביטחונם שואבים רגשות גזעניים לעילא. מאחר ואין במערכת החינוך החרדית פתיחות כלפי הזר והשונה ישנה לגיטימציה מלאה לליבוי של רגשות גזעניים במערכת החינוך ובתקשורת הסקטוריאלית.

ב. היחס לשמאל – העוינות היא קיצונית. מר"צ ושותפיה נתפסים כאיום גדול על העולם החרדי. יש זיהוי של העמדות היוניות של מר"צ, מצד אחד, עם הביטויים האנטי דתיים והאנטי חרדיים שמשמיעים בשמאל.

ג. היחס לשלטון החוק – החוק והדמוקרטיה נתפסים באופן אינסטרומנטלי לחלוטין. אין כלל אידיאולוגיה של כיבוד החוק החילוני, או קידוש הממלכתיות הישראלית (בניגוד אפילו לחלק ניכר מהמפד"ל שרואים במוסדות המדינה קודש).

חשש נוסף עולה מהעדרם של רבנים שמסוגלים לרסן את המגמות הללו ציבור החרדי.

ד. אידיאולוגיה – אין אידיאולוגיה ברורה וקוהרנטית. הניצִיות החרדית היא בעיקר אמוציונאלית והיא נשענת בעיקר על שנאת הערבים ועל רגש כלפי המקומות הקדושים. לכן, מטה מאמץ עובד קשה במיוחד בהסעת חרדים למערת המכפלה, לחברון, לקבר רחל, לקבר יוסף ואף לקברי קדושים שטופחו בשנים האחרונות על ידי מתנחלי הגבעות בשומרון מבלי שתהיה כל אסמכתא ארכיאולוגית או אחרת לזיהויים ככאלה. יש הרואים במגמות הללו מעין פטריוטיזם של הציבור החרדי שרוצה להוכיח שגם הוא אוהב את הארץ למרות שהוא אינו משרת בצבא.

הרב **אליעזר אייכלר** והרב **משה גפני** הם מהבודדים בחברה החרדית אשר יוצאים באופן גלוי נגד מגמות הלאומנות הללו. אייכלר בביטאונו "המחנה החרדי" חושש מההתקרבות של הצעירים החרדים לימין לא בגלל טיעונים מוסריים אלא עקב החשש ל"התקלקלות". לעומתם רבים מגדולי התורה מיישרים קו עם צאן מרעיתם. מצד אחד, הם רואים שהציבו שלהם תומך בימין ומצד שני הם נתונים ל"מתקפת הסברה" מאסיבית של גוש אמונים. היום עיקר מירצם של אנשי ג"א אינו מופנה לציבור החילוני (למרות מסע ההסברה בשיינקין) אלא כלפי המנהיגות והעסקנות החרדית. גם הפוליטיקאים החרדים מעדיפים היום לא להיות כפופים לסמכות על חדשה.

ההשלמה בין הפוסט - ציונים הדתיים לבין החרדים:

היחסים ההיסטוריים הטעונים בין העולם החרדי והציונות הדתית לאומית מבית מדרשו של הרב קוק עברו בשנים האחרונות מהפך. לא עוד הסתייגות וגילויי שנאה בוטים של ראשי החרדים כלפי הזרם הקוקיאני – אלא התפייסות וסגירת השורות. בצעירותו, צעד מנחם פורוש, המנהיג הפוליטי של אגודת ישראל, בראש תהלוכה, שנשאה את "ארונו" של הראי"ה קוק בהלוויה היתולית, סמלית, שערכו לו החרדים בפורים. כיום, מכפרים האב מנחם פורוש ובנו מאיר, על עוון זה בשיתוף פעולה הדוק עם המתנחלים בנושא ארץ ישראל. מאיר פרוש, בתפקידו האחרון כסגן שר השיכון דאג להעביר להתנחלויות מעבר לקו הירוק תקציבי עתק. ואילו ביטאון הפוסט – ציונים הדתיים, "לכתחילה", הציע, לאחרונה, את המועמדות של מנחם פורוש הישיש לכהונת נשיא המדינה.

מצד שני מתרחבת תופעת החרד"לים – דתיים לאומיים שמאמצים סממנים חרדיים. העדר סמכות הלכתית מרכזית במפד"ל מעודד את התופעה.

- **משה פייגלין**, מייסד "זו ארצנו" מקרני שומרון הוא אחד מהדמויות החרד"ליות הבולטות. פייגלין משתוקק להקים מדינת הלכה (אם כי בתחכום רב הוא מסרב להשתמש במינוח זה). בעיתון "לכתחילה" שהוא מוציא הוא מציע כמועמד

לנשיאות המדינה את מנחם פרוש הישיש. פייגלין שואף למדינה שבה המנהיגות תהיה חרדית-הלכתית.

- חסידות **גינזבורג** – שילוב של הציונות הדתית והעולם החרדי חסידי (חב"ד). יש לרב גינזבורג חסידים רבים; חלקם בוגרי מרכז הרב. תלמידיו הקימו את ישיבת "קבר יוסף" – ישראל אריאל (ליבוביץ'). משבח את מעשהו של ברוך גולדשטיין. יש בחוגי חב"ד שאף רואים בו ממשיך לרבי מלובביץ'. ממוצא אמריקאי. התקבל באהדה רבה בארה"ב לאחר רצח רבין.

קשרים הדוקים קיימים גם בין יוצאי כהנא וחב"ד, כאשר **ברוך מרזל** משמש יועצו הקרוב של הרב גינזבורג. מרזל וחבריו עבדו בבחירות האחרונות לטובת רשימת ג', לאחר שפרוש, כסגן שר השיכון סייע רבות לבנייה בהתנחלויות.

9. **החיבור בין תומכי כהנא וש"ס -** הוצאתה של תנועת כ"ך מחוץ לחוק הותירה הרבה פעילים, שחיפשו פעילות. רבים מהם השתלבו בתנועת ש"ס. התנועה מקבלת תרומות נדיבות מהארץ ומחו"ל ופעיליה המרכזיים זוכים למכונית צמודה עם נהג. ברוך מרזל משמש יועץ קרוב למנהיגי אגודת ישראל ורבניה והוא מרכז, כאמור, את המאמץ להטות את תנועת ש"ס לכוון הימני – לאומני. פעילי כ"ך לשעבר משקיעים מאמץ רב בהטיית תנועת ש"ס לכוון הימין הלאומני. הכהניסטים השקיעו מאמץ בשנתיים האחרונות בפרויקט שנועד לשכנע את הרב עובדיה יוסף לשנות את פסק ההלכה שלו שהתיר החזרת שטחים מסיבות של פיקוח נפש. פעילים כהניסטים אמרו לקשב כי המאמץ הוכיח את עצמו וכי הרב יוסף כבר מסביר בחוגים סגורים, שפסק ההלכה שנתן נוגע רק לרצועת עזה ולא ליהודה ושומרון.

פעילים של תנועת כ"ך, לשעבר, ממלאים כיום תפקידים רשמיים בתנועת ש"ס, כמו ראשי סניפים. מרבית הפעילים הכהניסטים הם בני עדות המזרח, חובשי כיפות ויוצאי שכונות מצוקה. המעבר מפעילות בכ"ך לפעילות בש"ס היא טבעית, מבחינתם והיא משפיעה על הטיית התנועה ימינה.

ברוך מרזל, הכהניסט משקיע מאמץ רב בקרב תומכי ש"ס, במיוחד בקרב אלה שהיו תומכי דרעי ומתנגדים למנהיגותו של ישי. סמוך לכניסתו של דרעי לכלא נפגש עמו מרזל מספר פעמים (לפני כן, לא פגש אותו). מרזל עצמו שוהה ימים שלמים בישיבה המאולתרת של ש"ס "שאגת אריה", שהוקמה מול חומות כלא מעשיהו. מרזל גם עומד בראש המטה, שמארגן ביקורים של אנשי ש"ס (וגם של קבוצות חרדיות אחרות) במערת המכפלה ובמקומות קדושים אחרים בשטחים.

סווג הקבוצות:

בתחקיר זה התייחסנו לארבעה סוגי קבוצות וליחסי הגומלין ביניהם ועם קבוצות התייחסות אחרות; האולטרא קיצוניים, הקיצוניים, הפרגמטיסטים והמתונים.

- **האולטרא-קיצוניים** – מאפיינת את חברי הקבוצות הללו התפיסה שיש הבדל מהותי בין יהודים וערבים וקבלת העיקרון שיש לגיטימציה להרוג ערבים ולנקוט טרור יהודי. חברי הקבוצות מקדשים את מעשיהם של ברוך גולדשטיין ויגאל עמיר והם רואים את הנקמה כלקח מוסרי הנובע ממעשים אלה. אין להם שום עכבות מוסריות או הלכתיות להרוג ערבים. מכיוון שהם מקדשים, באופן עקרוני, את מעשיהם של ברוך גולדשטיין ויגאל עמיר יש לגיטימציה, מבחינתם, גם לפגוע ביהודים (למרות שהדגש הוא על ערבים). חברי קבוצות אלה לא מקבלים את הממלכתיות כערך ודוחים את הלגיטימיות והסמכות של מוסדות המדינה. מבחינתם, למדינה החילונית אין שום מעמד דתי ולכן בעת משבר הם לא יהססו גם לפגוע בחיילי צה"ל. העקרונות האידיאולוגיים המניעים פעילים אולטרא-קיצוניים - נקמה, אשליית הדמוקרטיה הישראלית, כינון המקדש ועוד - מפורטים בקונטרס "ברוך הגבר"[2] בעריכת הרב גינזבורג ובכתבים נוספים.

בקבוצות האולטרא קיצוניות חברים הרבה מפעילי תנועת כ"ך, לשעבר, שהוצאה מחוץ לחוק, וכן, בעלי תשובה המשתייכים לישיבות קיצוניות במיוחד, מתנחלי גבעות בשומרון ופעילים מהישוב היהודי בחברון, מקבר יוסף, חסידי הרבנים גינזבורג (חב"ד וקבר יוסף) וברלנד ("שובו בנים" של ברסלב) ועוד.

- **הקיצוניים** – רוח הקבוצות הקיצוניות התגבשה ע"י האגף הרדיקלי של גוש אמונים. חברי הקבוצה התארגנו אחרי חשיפת המחתרת היהודית במסגרת קבוצת "צפיה" על מנת

[2] "ברוך הגבר", קונטרס זכרון לקדוש ד"ר ברוך גולדשטיין הי"ד, ירושלים, פורים, התשנ"ה.

להצדיק את מעשיה ולגנות את מוקיעיה (הוציאה 3 חוברות עיון בנושא הר הבית והריגת ערבים בשנים 8-1986). הדמות המובילה - ר' ישראל אריאל, ששימש כעורך החוברת הוא כיום מנהל **מכון המקדש**, שמקבל מימון ממשלתי (אפילו חיילות נשלחות לעבוד במכון).

לגורמים הקיצוניים אפשר לשייך את האנשים המבקשים לשמר את החזון המשיחי של גוש אמונים. בפרסומי "צפייה" ניתן לזהות את הנושאים המרכזיים המטרידים אותם; חיפוש בסיס הלכתי למניעת זכויות ושיוויון מערבים, יציאה נגד "הפסיכוזה הדמוקרטית שהשתלטה עלינו".[3] מטרתם להוביל את עם ישראל בדרך שהם מאמינים שרק היא צודקת. אין ניסיונות "להתייפייף" – ניתנת פרשנות מקסימליסטית ל"זכות ההגנה העצמית" (בניגוד לאולטרא-קיצוניים המדגישים את ערך "הנקמה"). הקיצונים לא מקדשים את האלימות כערך אבל הם בהחלט יוצאים נגד השתעבדות לרעיונות הדמוקרטיה הליברלית. חברי הקבוצה אינם אלימים במובן המקובל של המלה, אך מאפיינת את גישתם התעלמות טוטאלית מהמציאות הסובבת ו"הליכה עד הסוף" עם רעיונותיהם. אילוצים פוליטיים לא מעניינים אותם והם אינם מוכנים להתפשר עימם. מטרתם להוביל את העם בדרך שהם מאמינים שהקב"ה רוצה. זה אומר שאם הערבים "מרימים את הראש" צריך להכניס להם, בחינת "הבא להורגך השכם להורגו".

מעקב אחר הקבוצות הללו – החל מרעיונותיו של יהודה עציון עוד מתקופת המחתרת היהודית, "להוריד את השיקוץ" (להרוס את מסגדי הר הבית), דרך הפעילות של "חי וקיים", בהנהגת עציון, ועד להקמת ארגון הגג "שוחרי המקדש" (גוף הגג של ארגוני הר הבית) – מעלה התקדמות עצומה. מרעיונות איזוטריים לחלוטין, שנדחו ע"י חובשי הכיפות הסרוגות והחרדים, אנו עדים היום להתפשטות הרעיונות והתנחלותם בלבבות של אלפים – חובשי כיפות סרוגות, אך גם חרדים ואפילו חילונים.

המנהיגים המרכזיים בקבוצה זו הם יהודה עציון ("חי וקיים"), מוטי קרפל ("חי וקיים"), יעקב נוביק ("מטה מאמ"ץ"), פרופ' הלל וייס ("סנהדרין עכשיו"), דניאלה וייס, בני קצובר, חה"כ בני אלון, נעם לבנת, הרבנים ישראל אריאל, דב ליאור, אליעזר ולדמן, דניאל שילה, משה לוינגר, הרב דרוקמן והרב זלמן מלמד (הרב הראשי, לשעבר, מרדכי אליהו מגבה אותם). מההתנחלויות: אורית סטרוק, ענת כהן, בת-עין. ישנה נוכחות חזקה של קיצונים ב"משולש הברזל" – יצהר, איתמר ותפוח. בהר ברכה. גם באלון מורה.

מטה מאמ"ץ שפעל באינטנסיביות בתוך מועצת יש"ע בתקופה שקדמה לרצח רבין הורכב מאנשים אלה והיום הם המפיצים העיקריים של תחושת ההפקרה של המתנחלים ובעקבותיה את הצורך להתחמש ולהקים מעין מליציות עצמאיות. לקבוצה זו ניתן לשייך גופים מילטנטים, כמו "נשים בירוק" בהנהגת נדיה מטר, "דור ההמשך" בהנהגת שמעון ריקלין ואחרים. חברי הקבוצה מפיצים פמפלט בשם "מלכתחילה" (בעריכת מוטי קרפל) המופץ מדי שבועיים באלפי עותקים.

אין זו קבוצה שולית. יש בה גם דמויות חילוניות כמו אליקים העצני. הרבה קבוצות מתונות יותר מתיישרות עפ"י הקו שלהם, במיוחד בעתות משבר – ולכן הם חשובים מאד. כשעולים על פני השטח נושאים כמו החזרת שטחים או פיגועי טרור הם הופכים להיות המובילים - זה מה שקרה בדיוק לפני רצח רבין.

- **הפרגמטיסטים -** הפרגמטיסטים מזדהים לחלוטין עם האידיאולוגיות הפונדמנטליסטיות של הקיצונים – אין להם תאוריות אחרות. ההנחות והמטרות הסופיות זהות. אבל, הם יודעים שעל מנת להגשים את מטרותיהם הם אינם יכולים להתנתק מעם ישראל, ואם עם ישראל אינו איתם, הרי עליהם לקחת זאת בחשבון, גם מהבחינה ההלכתית. המטרה הקדושה היא "להתנחל בלבבות". הם גם לוקחים בחשבון את קידום וביסוס "מפעל ההתיישבות" בשטחים. ומפעל זה אינו יכול להתקיים ללא תמיכת הפוליטיקאים. לכן הפרגמטיסטים מקדישים חלק גדול מזמנם לעבודת לובי בכנסת, בחוגי המימשל והתקשורת. כתוצאה מכך הם חייבים "לגלגל עיניים" ולעשות פשרות.

הפרגמטיסטים מבינים שהתהליך הסוציו-כלכלי החשוב ביותר שמתרחש בקרב ציבור המתנחלים הוא תהליך של התברגנות והתמתנות ומדינת ישראל משפיעה רבות על הדתיים הלאומיים.[4] רוב המתנחלים הגשימו את חלום הבורגנות הישראלית החילונית – בית בכפר,

---

[3] **"צפייה"** ...

[4] ר' ניתוח של התהליך אצל יאיר שלג, "הדתיים החדשים – מבט עכשווי על החברה הדתית בישראל", הוצאת כתר, 2000.

חינוך איכותי לילדים, חוגי ההעשרה וכו'. מתרחשים תהליכים של ישראליזציה – הם צורכים תרבות דומה, צורכים את אותה תקשורת וכו'. המנהיגות הפרגמטית מבינה שהיא מייצגת ציבור כזה ולכן מכל מיני סיבות הם יודעים שהם צריכים להתפשר ולהביא הישגים חומריים: תקציבים, אישורי בנייה, הרחבות וכיוצ"ב.

היחס של הפרגמטיסטים לקיצוניים הוא אמביוולנטי: מצד אחד הם לא יכולים להתכחש למסירות הנפש המתגלמת בקבוצה כמו מתנחלי חברון. גם הם רואים במסירות הנפש ערך עליון ששומר על הגחלת והטוהר של גוש אמונים ההיסטורי. ולכן, **מועצת יש"ע** – הנציג והגוף העליון של הפרגמטיסטים אינו יכול להתנער מהקיצוניים. [5] הם לא יכולים לבגוד ברעיון, כיוון שגם הם הרי שותפים לאמונות הבסיסיות של הקיצוניים. מצד שני, בימים כתיקונם, הם עושים מאמץ גדול להשתיק את הקיצונים כדי שלא יקלקלו את הדימוי של הציבור כולו.

שיא העימות היה בבחירות 92', כאשר לוינגר הקים מפלגה נפרדת, פיצל את הימין וחיזק את הדימוי של המתנחלים כטרוריסטים, בתקופה של שקט יחסי ותרם להימחקות "התחייה" מהמפה הפוליטית. אחרי התבוסה של 92' הבינו המתנחלים כי הקיצונים, שביניהם גורמים נזק גדול למפעל ההתיישבות ולוינגר, עצמו, נתפס כאדם שהביא עליהם חורבן. אבל אחרי הסכם אוסלו התרחשה דינמיקה שונה לחלוטין – אז הם סגרו שורות ומועצת יש"ע התחברה למטה מאמ"ץ שבו שותפו גם הכהניסטים, שהכתיבו במידה רבה את הסמלים הקיצוניים שלהם. תחת המטריה של מועצת יש"ע ומטה מאמ"ץ התרכזו מרבית הגופים הקיצוניים והפרגמטיסטים שנאבקו בממשלת רבין ואחרי רצח ראש הממשלה התגייסו למען בחירת בנימין נתניהו לראשות הממשלה.

לסיכום, שתי הקבוצות האחרונות, הקיצוניים והפרגמטיסטים, לא פועלות בוואקום והאירועים החיצוניים משפיעים על יחסי הגומלין ביניהן: בעת רגיעה קימת התרחקות ואפילו ניתוק ואילו בעת משבר מתקיים שיתוף פעולה מלא ואף הובלה של המחנה הפרגמטיסטי בידי הקיצוניים.

תת הקבוצה העיקרית כאן היא מועצת יש"ע, שכוללת את כל ראשי המועצות המקומיות והאזוריות, מפעלי ההתיישבות, ואמנה. ההתנחלויות מקבלות תקציבים אדירים ממוסדות המדינה והם שולטים בתקציבים אלה. בתי הספר, המכינות הצבאיות ורוב רבני יש"ע שייכים אליהם.

בין הפרגמטיסטים נמצא, קודם לכל, את הפוליטיקאים והלוביסטים המסתובבים בכנסת ומשיגים את התקציבים. מדובר כאן בממסד עצום ובמשאבים גדולים. יש המשווים אותם למפא"יניקים של פעם: אנשים בעלי כישורים פוליטיים בלתי רגילים. הם התחנכו בחברה הישראלית החילונית – בצבא באוניברסיטאות וכו'. הם חלק מהאתוס של החברה הישראלית החילונית. שאלת המימון חשובה לצורך בדיקת אחריותן של ממשלות ישראל לפעילותם של גופים שפועלים נגד כללי המשחק הדמוקרטיים. למעשה, חלק מהמשאבים העומדים לרשותם של גופים מסוכנים לדמוקרטיה מגיע ממקורות ממשלתיים.

דמויות מובילות: מומו פילבר, אורי אליצור, אורי אריאל, פנחס ולרשטיין, ניסן סלומיאנסקי, צבי הנדל, זמביש, הרב אבינר ואחרים.

- **המתונים** - יש לתת את הדעת גם לקבוצה זו, הרביעית, אשר פועלת באופן לגיטימי לחלוטין ובהתאם לכללי המשחק הדמוקרטיים המקובלים. השאלה היא - האם בשעת משבר חריפה בשאלת א"י חלק מחבריה מסוגל להזדהות, לתמוך או להצטרף לאחת מהקבוצות היותר קיצוניות? לקבוצת המתונים ניתן לסווג את האגף המתון של גוש אמונים שנציגו המובהק הוא הרב יואל בן נון. המתונים נמצאים בין בן נון לבין הרב יהודה עמיטל,ראש ישיבת הר עציון וממקימי "מימד". יש להם 3 מאפיינים עיקריים, שמבדילים אותם מהקבוצות האחרות:

א. הפלסטינאים נתפשים אצלם כבני אדם. יש להם ביקורת מוסרית על הריגת ערבים. הם מגנים בתקיפות רצח ערבים בידי יהודים כחילול השם וכסתירה לרוח היהדות. הם מגנים את גולדשטיין, עמיר וגינזבורג ורואים בהם "גידולי פרא".

א. הם מוכנים להודות בצורה גלויה ומלאה שהאופוריה והאמונה אחרי 67' על התקרבות הגאולה היו מוגזמים.

---

[5] על מועצת יש"ע ר' בדו"ח זה עמ' .....

ב. רואים אפשרות לניגוד בין ארץ ישראל לבין עם ישראל ותורת ישראל (במיוחד הרב עמיטל). לדעתם, בשילוש: עם ישראל, תורת ישראל וא"י יש דגש מוגזם על א"י בעוד שהדברים האחרים, כמו שמירה על כללי המשחק הדמוקרטיים והערכים של כבוד האדם וחירותו, לא פחות חשובים.

מועצת יש״ע – מטרייה לגיטימית לארגונים מפוקפקים

בהנהלה המורחבת של מועצת יש״ע חברים כ- 30 אנשים, כולל כל ראשי המועצות בשטחים. תקציב המועצה מורכב מ- 20% הקצבה של המדינה ו – 80% מגיוס תרומות מהארץ ומחו״ל. [6] מטה מועצת יש״ע שוכן בגבעה הצרפתית בירושלים. מזכ״ל מועצת יש״ע הוא שלמה (מומו) פילבר והדובר יהושע מור יוסף. פעילים מרכזיים ובעלי השפעה הם אורי אריאל, זאב חבר (זמביש), ופנחס ולרשטיין וכן אנשי ציבור נבחרים – אליקים העצני, יגאל כהן אורגד, אלי כהן (לשעבר, עוזר שר הביטחון יצחק מרדכי), הרב יעקב מידן (מראשי ״הסכמה לאומית״) ודני דיין (מנהל חברת מחשבים מהשומרון). המועצה משמשת, כיום, כמטה על של מרבית ארגוני הימין הפעילים ביש״ע, בכלל זה של גורמים קיצוניים, כמו, אנשי כ״ך לשעבר וקיצוני המתנחלים שמתגוררים ב״משלוש הברזל״ ומתיישבי הגבעות. במפגשי התיאום המתקיימים במשרדי מועצת יש״ע נוטלים חלק גם אישים כמו, משה ארנס, הרצל בודינגר, יעקב חסדאי, הרב יואל בן נון ועוד.

לפי ממצאי קשב מועצת יש״ע משתפת פעולה – מפקחת, מתאמת ומתקצבת - עם הגופים הבאים: [7]

- אמנה – התנועה המיישבת של מועצת יש״ע. מזכ״ל זאב חבר (זמביש).
- ״מטה מאמ״ץ״ – בראשות יעקב נוביק; הגוף המרכזי שפעל לארגון המחאות לפני רצח רבין ולמען בחירת בנימין נתניהו לראשות הממשלה, לאחר הרצח.
- ״ועד רבני יש״ע״ – הגוף המרכזי של רבני יש״ע. נחלש מאד לאחר רצח רבין, אך עדיין נוהגים לפנות לרבני הישובים כשנזקקים לגייס אנשים מההתנחלויות.
- ״נשים בירוק״ – גוף עצמאי קיצוני המונה כמה עשרות פעילות בראשות נדיה מטר.
- הכהניסטים – תנועת כ״ך, שהוצאה מחוץ לחוק חיה ופעילה (ר׳ בהמשך דו״ח זה).
- ״שנית גמלא לא תיפול״ – מהארגונים המיליטנטים למניעת נסיגות בשטחים. מייסדים ופעילים מרכזיים – אל״מ (מיל.) משה לשם, סא״ל שלמה באום ז״ל, ואליקים העצני.
- ״דור ההמשך״ – קם על רקע הניסיונות לפנות מאחזים בלתי חוקיים. הפעילים המרכזיים הם בנים של ראשי גוש אמונים ההיסטורי: איתי הראל – בנו של ישראל הראל; איש חזני – בנו של חזני ז״ל; שמעון ריקלין – חתנו של ישראל הראל ונוספים.
- ״זו ארצנו״ - בראשות משה פייגלין, שמנסה להתמודד על ראשות הליכוד.
- ״שלום לדורות״ – עמותה ירושלמית בראשות דניאל יוסף.
- ״חוסן מדיני״ – קבוצת פרופסורים ואנשי ביטחון נגד ויתורים בשטחים.
- ״בצדק״ – ארגון משפטני יש״ע. הוקם כמעין מענה למרכז הישראלי לזכויות האדם – ״בצלם״.
- ערוץ 7 – תחנת רדיו פיראטית.

מטה סודי מיוחד של מועצת יש״ע מטפל במגזר החרדי. בראש המטה עומדים הרב דודי דודקביץ וגיסו גדי בן זמרה. מועצת יש״ע לא מפרסמת את עובדת קיומו של המטה הזה, שפועל באינטנסיביות לשכנע את הציבור החרדי לתמוך במאבקה (ר׳ הרב דודקביץ וקשריו עם חשובי הרבנים). במועצת יש״ע רואים הישג גדול בשכנוע ש״ס לפרוש מהממשלה, בין השאר בנימוק של ״הפקרת מתיישבי יהודה ושומרון״.

בשיחה עם קשב אמר מומו פילבר, יו״ר מועצת יש״ע: [8]

---

[6] על-פי נתונים שמסר לקשב שלמה (מומו) פילבר, מזכ״ל מועצת יש״ע בשיחה שהתקיימה ב-20.9.2000.

[7] לפי נתונים שמסר שלמה פילבר, שם. ונתונים שנאספו בתחקיר השטח של קשב.

"עומדים לרשותי 150,000 איש שאני יכול להוציא מכל אחד מהם שני ימי עבודה. מזה עשר שנים יש למועצת יש"ע שליטה על כל הארגונים הקטנים – היום ניתן לפנות אליהם ולדרוש לא לעשות דברים. עשיתי חריש יסודי בשקט. בנינו תשתית. יש לנו 20 רכזים, חבר'ה צעירים, בראש של מ"פ, שמובילים 20 פעילים חדורי מוטיבציה. הוא כותב פקודה במשך שעות כדי להפעיל מערכת שלמה. יש מוטיבציה ושליטה עצמית של האנשים (ביש"ע 65% חילוניים ו 35% דתיים. כיום עומדים לרשות מועצת יש"ע 20-30,000 פעילים דתיים בשטחים ועוד 70,000 בכל הארץ). במשך כל השנה חרשנו את בתי הספר, הצמתים, הסניפים של תנועות הנוער (בני עקיבא, בית"ר). הפצנו פרסומים בבתי כנסת בשבתות, כרוזים ופלקטים ברחובות, ערוץ 7. יש סדר וארגון למופת. גם בקבר יוסף, באיתמר וביצהר הכל מתואם עד הסוף. יש משמעת גבוהה מאד. ברור לכולם שלא מערערים.

עובדים צמוד עם סוקרי דעת קהל – שי ראובני ואבינועם ברוג. הסיסמאות יוצרות מומנטום ("אחים לא מפקירים"). הרבנים מיישרים קו. לפני כל הפגנה שולח הרב מלמד מכתב לרבנים ומתאם איתם את הקו.

החרדים – המפד"ל הולכת ונעלמת. היא לא השכילה לעלות על הגל שלהם. הם לא מפד"לניקים טיפוסיים. המפד"ל שיחקה את השניות – זו מפלגה של מזדקנים. אנחנו יצרנו זעם שיכול להתחבר מהליכוד ועד לאגודה ולש"ס – גם אצלם יש מגמה של ציוניזציה – יש שם כוחות חדשים שאין להם את התסביכים של ההורים. לקשרים עם החרדים אחראית חבורה סודית בישובים (גדי בן זמרה, דודי דודקביץ'). כבר חצי שנה פועל מטה רוסי שעובד בשקט על עיתונאים ועל דעת קהל, שהזיז את הרוסים חזרה אלינו. לפני כחודש הדפסנו ב 130,000 עותקים חוברת יפה עם כל הארגומנטים מסודרים – אוסלו, ביטחון, התישבות. מוסי רז הכשיר עבורנו את המימון של המועצות. הוא הפסיד בבג"צ והיום מותר למועצות מקומיות לסבסד את הפעילות שלנו באופן ישיר על חשבון אירועי תרבות, גינון בנוסף, יש הרבה תרומות מהארץ ומחו"ל."[8]

הכהניסטים:

תנועת כ"ך לא מתה – לכל היותר היא החליפה צורה ושם, אך היא חיה וקיימת וחבריה פעילים לא פחות מאשר בעבר, אם כי בתחומים מגוונים יותר.

- גרעין הפעילים הותיק של כ"ך בראשות ברוך מרזל, נעם פדרמן, איתמר בן גביר ואחרים ממשיך להוביל את פעילות התנועה. כמה פעילי שטח ותיקים נטשו והתמנו לפעילים במחנה דרעי בש"ס.

- תנועת "כוח" בראשות בנימין כהנא, בנו של מנהיג כ"ך שנרצח, התפצלה מתנועת כ"ך. מרכז התנועה שוכן כיום ברחוב יפו 214 בירושלים. בני כהנא מעביר בעצמו שיעורים על פרשת השבוע שבה הוא משלב אידיאולוגיה כהניסטית. התנועה מושכת אליה הרבה צעירים אמריקאים, רוסיים וחרדים. חלק מחבריה איישו את קבר יוסף ונהגו להשתתף בשיעוריו של הרב גינזבורג.

- לבד מפעילותם של ראשי התנועה, לשעבר במסגרות אחרות והעתקת ה"אתוס" הכ"כניקי אליהן, הסתעפה כ"ך בשנים האחרונות, עם הוצאת התנועה בישראל אל מחוץ לחוק למספר גופים בארץ ובחו"ל. הפיצול הזה מאפשר סוגי פעילות שונים , תחת כיסויים לגיטימיים לכאורה, ובראש ובראשונה מקל על מציאת דרכי מימון :

באופן הזה פועלת למשל "קרן הזיכרון לרב מאיר כהנא". בראש 'קרן הזיכרון' עומדים בנימין זאב כהנא (יו"ר של כבוד), ג'רי גולדברג (נשיא), ואריק גרינברג (סגן נשיא). הפונקציה העיקרית של הגוף, הפועל מארצות הברית היא גיוס כספים, לכאורה למען הנצחתו של כהנא - ולמעשה למימון המשך פעילותה ,בפועל, של כ"ך בישראל והפצת "הדוקטרינה הכהניסטית". בפרסומי הקרן באינטרנט נקראים "לבבות יהודיים חמים" לתרום לזכרו של הרב, ולחינוך הדורות הבאים. כך לדוגמא: "תרומה של 1800 דולר תסייע למימון מילגות לתלמידים בישיבת 'הרעיון היהודי'" (הוקמה בזמנו ע"י הרב כהנא ופועלת בכפר תפוח שבשומרון). המילגה תעזור, לפי פרסומי הקרן באינטרנט, ליצור עוד "תלמידים -לוחמים" מבית מדרשו של כהנא. תרומות אחרות, כך לפי הפרסומים, מאפשרות להפיק ולהפיץ את "דרכה של תורה" - הערות על פרשת השבוע מאת בנימין זאב כהנא. המסמך השבועי הזה של בנו של הרב כהנא מופץ לפי פרסומי

---

[8] בפגישה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה במועצת יש"ע ב 17.7.00.

הקרן "במאות בתי כנסת מדן בצפון ועד באר שבע בדרום הארץ". הקרן מסייעת בהפצת "בני הנביאים" – מגאזין חודשי המופק על ידי ישיבת "הרעיון היהודי", כולל כתבים של הרב כהנא ומופץ, לפי הפרסומים, בקרב תלמידי תיכון "בכל רחבי הארץ".

קרן הזיכרון לרב מאיר כהנא מגייסת כיום תרומות למטרת הרחבת קמפוס הישיבה בכפר תפוח, והקמת מוזיאון לזכרו של הרב כהנא , "בו תומחש השואה הפוטנציאלית של העם היהודי". הליגה להגנה יהודית משמשת כיום כזרוע הדוברות המרכזית של דוקטרינת "כך". הליגה משתמשת ביכולות ההפצה באמצעות האינטרנט כדי להפיץ את ה'משנה הסדורה' מבית מדרשו של כהנא ולגייס פעילים. בצ'ט של שאלות ותשובות באתר של הליגה, מוצג למשל ברוך גולדשטיין בסגנון "ברוך הגבר" כמי שנקט בצעד הגנתי ברצח במערת המכפלה. "אנחנו מבינים את מניעיו, את צערו, ואת מעשיו" נאמר שם. בראש 'הליגה' עומד אירווין קפלן. הלוגו של הליגה להגנה יהודית, זהה ללוגו של תנועת כ"ך - האגרוף הקפוץ המגיח מתוך מגן דוד.

ברוך מרזל, ממנהיגי כ"ך, לשעבר, ופעיל מרכזי שלה, כיום, אמר לקשב:

"התנועה חיה וקיימת – יש משרדים פעילים והרבה פעילות. לכל המומחים הרי ברור שאסור להוציא את התנועה האיסלאמית מחוץ לחוק מחשש שחבריה יהפכו לטרוריסטים – מדוע הדבר לא היה ברור לגבינו? ככל שמנסים להוציא אותנו מחוץ לגבולות החוק יש חשש שהתומכים לא ירגישו מחוייבות למדינה ויהיו מוכנים לנקוט בפעילויות קיצוניות. ככל שמוציאים אותנו מחוץ לחוק אנחנו מחלחלים יותר. לדעתי, אם כהנא היה בכנסת המעשים של גולדשטיין ויגאל עמיר לא היו מתרחשים[9]. היום כבר אי אפשר לתעל את האלימות החבויה. גם עלי יש ביקורת שאני מתון מדי. אם תהיה מתיחות, ויהיה גפרור שיצית את האש, השכבה הגדולה שמזדהה איתנו בעבר עשינו הרבה רעש, מודעות, גרפיטי וכו'.

"ההוצאה מחוץ לחוק הקלה עלינו מאחר וקיבלנו חופש מהדמוקרטיה. היום הממשלה לא יכולה לדרוש מאיתנו למלא חובות כלשהן. לא מגייסים אותנו לצבא, לא קוראים לנו למילואים. אבל בין חברי התנועה יש חיילים סמויים רבים וגם קצינים, מ"פ ואף מג"ד ביחידות קרביות.

" היום הפעילים לא מסתפקים בכך והתנועה הרבה יותר משפיעה ומעורבת בנושאים רבים, אפילו יותר מהתקופה שהרב כהנא חי. אנחנו מעורבים בכל מה שקורה במחנה הלאומי. אמנם, מבחינה תקשורתית אנחנו לא קיימים - יש חרם של התקשורת עלינו אך זה לא אומר כלום. אנחנו חודרים לכל התנועות הקיימות, כולל מועצת יש"ע והחרדים. פעם הגישה של גוש אמונים ומועצת יש"ע היתה אנטי כ"ך ואילו היום כולם משתפים איתנו פעולה. אנחנו הדלק מאחורי פעילויות רבות ואף מממנים חלק מהפעילות. אנחנו פעילים במועצת יש"ע ומעורבים בפעילות עם החרדים – חוגי החרדים התלהבו תמיד מהרב כהנא והיו פתוחים לאידיאולוגיה שלו יותר מאשר אנשי מרכז הרב. היום גוברת ההתנגדות בקרב חוגים רחבים לשאת את התפילה לשלום המדינה. מה לנו ולמדינה? הם שואלים. מדינה שמוכנה להפקיר ולהרוס אותנו? " [10]

מרזל מעיד כי לכהניסטים היה חלק חשוב בקמפיין למניעת בחירתו של פרס כנשיא, באמצעות הפעלת לחץ על חברי הכנסת של הסיעות הדתיות.

הוא סיפר על חלוקת עבודה בין הפעילים הותיקים:

בנימין כהנא, בנו של הרב כהנא – מתגורר היום בירושלים ועוסק בתחום "בחינוך"; הוא מפיץ את כתבי אביו ודף קבוע עם פרשת השבוע שהוא מפיץ במאות בתי הכנסת. אחיו, הרב ברוך כהנא, פעיל מאד בתנועת שוחרי המקדש.

הפעילים המרכזיים האחרים: מיכאל בן ארי (המרצה הראשי של הכהניסטים), נעם פדרמן, איתמר בן גביר, טירן פולק, רחמים כהן, מיכאל בן חורין.

יש גם בנות בתנועה ומתקיימים שיעורי בנות. ברבות מההתנחלויות יש גרעיני כ"ך, במיוחד בישובים היותר "קרביים": תפוח, מעון, יצהר, איתמר, חברון. מאחורי התנועה מערכת גיוס תרומות מאורגנת ומפותחת, שמגלגלת הרבה מאד כסף. פעילי כ"ך לשעבר עוסקים הרבה בפעילות חברתית, בדומה לש"ס ולתנועה האיסלאמית. הם חודרים לשכבות המצוקה, מחלקים מזון למשפחות נזקקות כגמילות חסדים ומחדירים באמצעות הפעילות הסוציאלית את האידיאולוגיה

---

[9] ברוך גולדשטיין היה ידיד אישי ומקורב מאד לברוך מרזל.

[10] בשיחות של תחקירני קשב עם ברוך מרזל שהתקיימו בתאריכים 22.8.00 ו- 23.8.00

הכהניסטטית. (המפעל קרוי "חסד מאיר", ע"ש מאיר כהנא. סניפים של "חסד מאיר" קיימים במחנה יהודה בירושלים ובערים נוספות). פעילי כ"ך מקיימים חוגי בית בשכונות מצוקה, בעיקר, והפעלת נוער. לטענת מרזל מדי שבוע מקיימים פעילי כ"ך עשרות חוגי בית ברחבי הארץ.

הברסלבים:

בישיבה כמו "שובו בנים" (בירושלים ובצפת) נפגשים כמה אלמנטים מסוכנים. חלק מהתלמידים הם בוגרי צבא, בעלי יכולת מבצעית, חוזרים בתשובה, חלק מגיעים משכונות מצוקה ואבטלה (מיואשים), בעלי רקע עברייני ואנשים בעלי אישיות אנרכיסטית ללא שום מורא מפני החוק והשלטון.

הישיבה הקיצונית ביותר של ברסלב היא ישיבת "שובו בנים", בירושלים בראשות הרב אליעזר ברלנד. הרב ברלנד וחסידיו נוהגים לצאת לקברי צדיקים בכפרים ערביים ולבצע הילולות רעשניות באמצע הלילה ולהשמיע קריאות שיטנה נגד ערבים. א.י (השם המלא מצוי במשרדנו), שסיפר על התופעה באזני קשב השתתף בעצמו בכמה אירועים כאלה שנעשו באמצע הלילה בקברי הצדיקים בחלחול (קברי אהוד וישי וגד החוזה):

"נכחתי בכמה מההילולות. בהתחלה היה הרב ברלנד והחסידים מתפללים. אח"כ מתחילים להפריע לערבים. מתחילים לצעוק לשיר ולרקוד באמצע הלילה (אחרי שעה שתיים בלילה). ברלנד היה טוען כי עפ"י תורתו של הרב נחמן מברסלב ריקודים 'ממתיקים את הדין' וכי 'כשרוקדים ושרים הערבים לא מסוגלים לפגוע בנו'"[11].

א. י. מספר כי רבו של ברוך גולדשטיין היה הרב שלום ארוש (תלמידו וממשיכו של הרב ברלנד) וכי גולדשטיין נהג לבוא בקביעות לשיעורים שהוא קיים בחברון. י. מספר כי גולדשטיין נהג לספר לו לפני הטבח שעשה במערת המכפלה כי הרב ארוש היה המחזק הגדול שלו בקשר ליחס כלפי ערבים וכי גולדשטיין חשף את כוונותיו לבצע את הטבח במערת המכפלה לפניו וכי הרב ארוש חיזק אותו. תלמידים בישיבת "שובו בנים" סיפרו לקשב כי כשבאה הידיעה על הטבח שביצע גולדשטיין ראש הישיבה, הרב אליעזר ברלנד, התחיל לצעוק באכסטזה במהלך השיעור: "מרדכי היהודי חוזר בכל דור ודור והורג את ההמנים" [12].

עד אחר, א.מ., סיפר לקשב, שבאחד מערבי תחילת יולי 2000 פגש ברוך מרזל את הרב ברלנד בחתונה והציע לו לבוא עימו לחברון. ואכן, בסיום החתונה עלו מרזל, ברלנד ועשרות מחסידיו לקבר גולדשטיין ורקדו עליו בלילה בשירה אדירה ובאקסטזה [13].

על פי תחקיר קשב חלק מהתמיכה הכספית בישיבת "שובו בנים" הגיעה מהמוסדות הלאומיים, באמצעות הימנותא – חברת בת של הקרן הקימת לישראל. כך, לדוגמא, הגיעו לקשב עדויות כי בשנת 1998 הועברו 300,000 מרק מגרמניה לקק"ל על ידי תורמת מקומית שביקשה לייעד את הכסף ל"שובו בנים". התורמת קיבלה זיכוי ממס בארצה בגלל שהכסף נתרם כביכול לקק"ל, אך הוא הועבר לפי בקשתה מקק"ל לידי הישיבה (לאחר ששליש מהסכום נשאר כ"עמלה" בידי קק"ל) [14].

---

11 א.י. בשיחה עם יזהר באר מקשב שהתקיימה ב 15.8.00.

12 שם.

13 א.מ. בשיחה עם יזהר באר מקשב שהתקיימה ב 20.9.00.

14 בפגישה של אנשי קשב, יזהר באר ויפתח יעקב עם יחיאל לקט, יו"ר דיקרטוריון קק"ל, שהתקיימה ה ב- 17.9.00, הוא טען שאינו מכיר את המקרה.

״משולש הברזל״ - ההתנחלויות בגב ההר:

סביב שכם פזורות מספר התנחלויות ואתרי פעילות קיצוניים במיוחד, שמטרתם חידוש ההתיישבות היהודית בשכם. קצין צה״ל בכיר מכנה אותן ״משולש הברזל״.[15] מתיישבי משולש הברזל מגלמים את תהליך החרד״ליזציה שעברו מתנחלי גוש אמונים. קבוצות כאלה היו קיימות בקרית ארבע בראשית ההתיישבות. בראשם עמדו מנחם פליקס והרב לוינגר. ב 1973 הם דילגו לגב ההר והקימו את אלון מורה. קיים חשש מתמיד מהתפרצות אלימה מקרב אוכלוסיה זו. לרבים מהמתנחלים באזור עבר של חיכוכים עם הפלסטינים באזור. סא״ל (מיל.) שלמה בן שושן [16], העיד באזני קשב על פוטנציאל הנפץ הקיים בקרב תושבי משולש הברזל ועל ההתגרויות שלהם בערביי הסביבה, שכוללות מכות ושימוש בירי, עקירות עצים, זריקת אבנים, גירוש פלחים מאדמותיהם ועוד. גם במועצת יש״ע יש חשש מפוטנציאל הנפיצות – במיוחד כלפי יצהר וכלפי אנשי ישיבת קבר יוסף. ב 98׳ נרצחו שני תושבים בפיגוע ליד יצהר – שלמה ליבמן והראל בן נון. מאז הישוב רותח. ברור לכולם שהישוב יגיב באלימות רבה על כל התגרות [17]. החבר׳ה על הגבעות מתגרים בפלסטינים באזור ומגרים אותם לפעולה. [18] אם יש חשש שדם יהודי יישפך, במקרה של פינוי, הוא מופנה קודם לכל לתושבי יצהר. בכיר בצה״ל, תא״ל ד., העריך כי מישובי משולש הברזל עלולה לצאת המחתרת הבאה. [19]

מתנחלי משולש הברזל מתארגנים ל״יום פקודה״. מתקיימות הרבה פגישות והכנות אופרטיביות ליום פקודה. סמוך ליציאת ראש הממשלה ברק לפסגת קמפ דיויד התחילו התושבים לאגור מזון. **משה לשם**, קצין בכיר במיל., תושב גבעון אמר לקשב **״אנחנו לא יוצאים מכאן אלא בארון מתים״** [20].

יהודה ליבמן טוען שזה לא הכוון, אך ככלל יש להיות ערים לפוטנציאל הנפיצות; אין כאן נכונות עקרונית לשלול כל אלימות. יש התגרויות ויחס אלים כלפי ערבים. ישובים תורנים חרד״ליים – אין תפיסה שהממלכתיות היהודית כולה קודש ולכן אין עכבות לפעול כנגד מוסדות המדינה.

אלון מורה – חלוץ הישובים באזור, הוקם על אדמות פרטיות של ערבים בג׳בל רוג׳יב ב 1973 ופונה בהוראת בג״צ. הוקם במתכונתו הנוכחית ב 1980-. הגדול בישובים. כ 100 משפחות ומשרדי המועצה האזורית שומרון. באלון מורה מתגוררים מייסדי גוש אמונים: מנחם פליכס, בני קצובר. הרב אליקים לבנון, רב הישוב יותר פרגמטי. שייך לגוש אמונים הקלאסי. עומד בראש הישיבה הגבוהה בישוב ״ברכת יוסף״. בי״ס תיכון ״אל ארצי״ לילדי העולים מחבר העמים.

איתמר – הוקם ב 1984. משתרע על מספר גבעות בשטח כולל של 11 ק״מ. 60 משפחות, כולל גרעין של חסידי ברסלב וגרעין של חוזרים בתשובה וחילונים. מוסדות חינוך: תלמוד תורה לבנים, בי״ס תורני לבנות, חיצים – ישיבה תיכונית לצעירים ומדרשת ״אור הצבי״. הרב המוביל בישוב – **הרב נתן חי**. מי שמוביל את ההתנחלויות על הגבעות הוא **אברי דן**, חבר קיבוץ נחשולים לשעבר. לא מגוייס כיום למילואים כיוון שמוכר כקיצוני. מעורב בעימותים רבים עם פלסטינים באזור. הרב **אביחי רונסקי** – שייך לגרעין ההקמה של אלון מורה (?). פרסם פסק הלכה – חובה על חובש צבאי להתחמק מטיפול בערבי פצוע בשבת כדי להמנע מחילול שבת. **בעז שבו** – מגרעין ההקמה אף הוא. יריבו של הרב נתן חי. בעל דעות מתונות יחסית – אך ירה בערבי בעבר. גם לו ביטלו את המילואים. **גלעז זר** – לשעבר הרשב״ז של הישוב.

יצהר – הוקם ב 1984. ישוב קהילתי תורני. כ 60 משפחות. הישוב הקיצוני בין השלושה. במסמך ההקמה של הישוב נאמר שמטרתו המרכזית של הגרעין היא לחדש את ההתיישבות היהודית בשכם. הישוב רואה עצמו כפוף לחיי תורה ללא סייג. חרדים מגיעים לעשות שבת ביצהר. הרב **דוד דודקביץ׳** – הסמכות העליונה בישוב לפי התקנון. מרבני קבר יוסף. הוצא נגדו צו הגבלת נגד כניסה לשכם. התקרב לחרדים. **עידו גרינבלט** – פעיל כ״ך לשעבר. למד בקבר יוסף. בעבר פגע בערבי ונשקו הוחרם. **אברהם חזני** – בנו של יהודה חזני ז״ל. **יהודה ליבמן** – פעיל גם בקבר יוסף. משפחת **אידלס**.

---

[15] ר׳ עבודה אקדמית של גיא קוטב במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים, 1999.

[16] בשיחה עם קשב שהתקיימה ב- 6.8.00.

[17] ר׳ שיחה עם יואל בן נון.

[18] בעז שבו בשיחה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה ב- 8.8.00.

[19] ר׳ גיא קוטב, שם.

[20] בשיחה עם תחקירנית קשב שהתקיימה ב- 17.8.00.

הר ברכה – הרב **זלמן מלמד.** הגרעין המייסד נמנה על יוצאי מכון מאיר. במקום ישיבת הסדר עם כ 120 תלמידים.

קבר יוסף – מהווה את הקשר בין שלושת הישובים. הרבנים הבולטים: הרב גינזבורג, הרב ישראל אריאל

(ליבוביץ'), הרב יצחק שפירא, הרב דודי דודקביץ'.

מתנחלי הגבעות:

באזור משולש הברזל, בקרבת הר ברכה, אלון מורה ואיתמר, השתלטו מתנחלים על שש גבעות, המופיעות על המפות כנ.צ. ומכאן שמן. התיישבות הגבעות היתה מיוזמותיו של השר אריק שרון בתקופת ממשלת נתניהו (ר' עדותו של יעקב פרי, ראש השב"כ, לשעבר). הגבעות מיושבות בעיקר על ידי חוזרים בתשובה, בני מושבים וקיבוצים, ובראשם אברי דן, בן קיבוץ נחשולים, לשעבר, שהתיישב בנ.צ. 836 (במקום תצפית על עבר הירדן עד לכנרת) והקים חווה שמבוססת על לול, דיר ומחלבה. כל החוזרים בתשובה המתגוררים על הגבעות הם חרדים בתפיסתם הדתית, חלקם תמהוניים. הם נחשבים קיצונים, אלימים ובעלי נופך בוהמי, שכולל שימוש בסמים. בין עיסוקיהם – איתור וטיפוח של קברי "קדושים". החיים על הגבעות ללא שירותים הולמים וללא מרכז רפואי קרוב לא מדאיג אותם "אנחנו אנשים בריאים שמתגוררים בטבע ובוטחים בה' – ולכן אנחנו לא נצרכים לרופאים ולשירותים אחרים", אמרה לקשב יעל טנא מגבעה 851. [22][21]

על הגבעה המסומנת במפה נ.צ. 851, מעל איתמר, התיישבו מספר חוזרים בתשובה וכיום מתגוררות במקום 8 משפחות. המשפחה הראשונה שהתיישבה במקום היא משפחתו של יצחק משולמי – טייס, בעל תשובה. שתי משפחות אחרות הן מקרית ארבע. עוד 6 גבעות בסביבה יושבו בצורה כזאת. מאחורי ההתיישבות עומד ארגון אמנה והסוכנות, שעוזרת בהנחת קווי מים, באספקת חשמל וסלילת דרכים. את נסיעות הילדים לבתי הספר מאבטח הצבא. המתנחלים במקום קבעו כי גל אבנים שנמצא על הגבעה הוא קבר גדעון המקראי והם מטפחים אותו כיום כמבנה קבע וכמקום קדוש. מספרם של המבקרים במקום עלה מדי חודש בחודש, עד פריצת גל המהומות האחרון.

סמוך לגל האבנים שקודש מתגוררים יעל וגדי טנא. באזני תחקירנית קשב הם טענו שהאר"י הקדוש עבר בארץ וסימן את כל הקברים במפות, כולל את קבר גדעון[23]. בעוורתא, כפר ערבי סמוך לאיתמר מטפחים מתנחלי הגבעות קבר נוסף אותו הם מחשיבים כקבר בני אהרון.

היחסים עם השכנים הערביים מבוססים על השתלטות כוחנית של מתנחלי הגבעות על קרקעות בסביבה. המתנחלים לא מאפשרים לפלסטינים לעבד את אדמותיהם או לקטוף את פירות העצים.

גדי ויעל טנא, מגבעה 851 סיפרו לקשב: [24]

"הגבעות אינן מגודרות בשבת לדוגמא הגיעו ערבים לקטוף תאנים במטע התאנים שלהם, שגובל בחלקה שלנו. כמובן, שסילקנו אותם. מיגרנו אותם. אסור להם לעלות לכאן. הכביש הוא הגבול, הרי אין גדר והם יודעים יפה מאד, שאסור להם להתקרב לכאן. אם הם בכל זאת מגיעים אנחנו מיד מזעיקים את המשטרה או הצבא. כשהצבא יוצא מהתמונה הגברים שלנו מטפלים בהם. בשבת אנחנו רודפים אחריהם ברגל עם מעדרים ומכושים, כי אסור להשתמש ברכב. יש כללים פה. החוק התורכי עדיין תופס – מי שנוטע עצים – האדמה שייכת לו. עד עכשיו נטענו רק שני עצי אקליפטוס, כי זה מה שהספקנו. אבל התאנים של הערבים, אגב, מצוינות. איך אנחנו יודעים? אנחנו אוכלים אותם במקומם".

ב- 18.10.2000 נעצרו גדי טנא וגיסו ירון דגני (אחיה של יעל טנא) בחשד שירו לעבר עשרות פלאחים מהכפר בית-פוריק הסמוך, שבאו למסוק זיתים על אדמותיהם, הרגו אחד מהם ופצעו שלושה. לטענתם הם פעלו מתוך הגנה עצמית, לאחר שהפלסטינים ניסו לתקוף אותם בסכינים ובגרזנים ולבצע בהם לינץ'. אחד הפלסטינים שנפצעו סיפר כי קבוצת הפלסטינים הגיעה למקום מוקדם בבוקר כדי למסוק זיתים, "ואז הופיעו שני מתנחלים, צעקו לנו להסתלק מהאדמה שלהם ואיימו עלינו כי גורלנו יהיה כמו של תושב הכפר שלנו שנהרג באותו אזור (ע"י המתנחל גור האמל. י.ב.).

---

21 יעל וגדי טנא בשיחה עם תחקירנית קשב שהתקיימה ב- 5.9.00.

22 שם.

23 שם.

פתאם, בלי אזהרה מוקדמת, פתחו השניים בירי. כמה מאיתנו נפצעו, אספנו את ההרוג והצלחנו להימלט". [25]

בעקבות התקרית העביר קשב למשטרת מרחב השומרון נתונים שאסף בתחקיר זה על המצב באזור "משולש הברזל".

חברון – הויתור על אכיפת החוק:

למתנחלי חברון ישנה השפעה רבה על הימין הקיצוני. חברון היא המרכז והמנהיגות שלה מקרינה על הימין הקיצוני. ברוך מרזל משמש יועץ פוליטי של רבנים ופוליטיקאים: של הרב גינזבורג, הרב דב ליאור, הרב יעקב יוסף, בנו של הרב עובדיה יוסף (שקשור מאד למרזל). רבני חברון חשובים מאד כי הם מסוגלים להצית את התבערה. את הרב שלמה אבינר מבקרים בחברון כי הוא עדיין מדבר על המדינה ועל צה"ל במושגים של קודש וממלכתיות.

בקרית ארבע מתגוררים חסידי ברסלב רבים. מקרית ארבע יצאו גם רוב מתנחלי חוות מעון, יהושפט תור וחבורתו. לאחרונה הם הורידו פרופיל וחזרו לקרית ארבע. הם שייכים לסוג חדש של מתנחלים שמשתמש בסמים.

המכנה המשותף לכל מתנחלי חברון מתבטא בשנאת ערבים וברצון לפגוע בהם.

בחברון יש בסה"כ 550 משפחות, שמתרכזות בשכונת אברהם אבינו – זו השכונה הקרובה ביותר למערת המכפלה, שכונת אברהם אבינו, בית הדסה, בית השישה, בית שניאורסון ותל רומיידה. בתל רומיידה מתרכזים האנשים הקיצוניים ביותר ובה מתגורר מנהיג כ"ך, ברוך מרזל. ברוך מרזל הוא הדמות המרכזית בחברון, כיום ולאחרונה הוא אף מצטייר כפעיל שקול ומתון מבעבר, שמנסה להרגיע את מתנחלי האזור.

בחברון שורר מתח רב ומתמשך מאז שנחתמו הסכמי אוסלו. בשבתות מוצפת העיר באנשים זרים הבאים "לעשות שבת". המקום מנקז אליו קיצוניים ותמהוניים שזורמים בשבתות ומתגרים באוכלוסיה הפלסטינית. מבקרים אחרים הם סטודנטים מבר אילן, תושבי התנחלויות, בני ישיבות תיכוניות, תומכי עוזי משולם, הרבה אמריקנים ורוסים. רבים מהמבקרים פשוט מחפשים "אקשן" בחברון.

אנשי הקשר של המבקרים הללו מטעם הישוב היהודי בחברון הם הרב הלל הורוביץ ונעם ארנון. הם מעודדים אותם לבוא, מאכסנים אותם בישוב ודואגים להם למרות שקברניטי הישוב מודעים היטב לפוטנציאל הנפיצות שהאורחים הללו האלה מביאים עימם.

תקריות של שבירת זגוגיות והיזק לרכוש של ערבים, הפיכת דוכנים בשוק, קללות, מכות, השלכת זבל – הם אירועים של יום יום. במקרים רבים צה"ל והמשטרה אינם מתערבים וחוששים מעימות חזיתי עם המתנחלים.

פעמים רבות המתעמתים עם הערבים הם המבקרים: אנשי כפר דרום, האמריקאים וכמה ילדי משפחות מקומיות (למשל, משפ' אפרסמון). מח"ט חברון, נעם תיבון, שנציג קשב נפגש עימו, הודה שהוא אינו שולט במצב. הוא מרגיש שזו פצצה מתקתקת ושהוא עסוק רק בכיבוי שריפות.

א.מ., תושב חברון, לשעבר אמר לקשב:

"הנשים הן המתסיסות והקיצוניות ביותר. הן שמחממות את העסק. ענת כהן היא הבולטת שבהן. היא מארגנת כנופיות שהופכות דוכנים, וגורמות פרובוקציות. אורית סטרוק – קצת פחות. כל הזמן שומעים תלונות על ענת כהן ובניה (היא אם ל- 10 ילדים) נכנסת לשוק ועושה בלגנים. הגברים באים אחריה. מרים לוינגר, אשתו של משה לוינגר – איומה. היא יוזמת כל יום אין ספור תקריות. לילדים יש הרבה משמעות. כאשר ילד זורק אבנים בתל רומיידה זה גורר תגובות. הם נוהגים לזרוק זבל על הערבים שגרים מתחת לתל רומיידה. כל הזמן הילדים מתגרים בלי שאף אחד מוחה או מתערב. לתושבי חברון אין כל רספקט לחיילים. הם מרגישים שהם יכולים לעשות את הכל. חלק מהחיילים מקיימים שיתוף פעולה סמוי עם המתנחלים ומתעלמים מההצקות שלהם לערבים. לא מתייחסים לתלונות של ערבים – במיוחד כשמדובר בפלוגות של גולני".

---

[25] ידיעות אחרונות 19.10.00.

מהדיווחים בתקשורת יכול להיווצר רושם לפיו שני הצדדים בחברון תורם את חלקו לנפיצות המצב במידה שווה - בהתגרויות, בהתנכלויות, בפעולות אלימות. אבל פני הדברים שונים בתכלית.

רחוב אל שוהדא וסביבותיו הוא כידוע מוקד של התנגשויות. כאן ישנו ריכוז של מגורי מתנחלים ותושבים פלשתינים המתגוררים בסביבתו מעידים על תופעות כמו השלכת חפצים ופסולת מחלונות ומגגות בתי המתנחלים, כעניין שבשגרה. לעיתים קרובות הדבר גורם רק להשחתת סחורה בשוק, במקרים אחרים הוא מסכן חיים.

מעדויות שאספו ארגוני זכויות אדם, כמו, בצלם, וגם אנשי קשב עולה תמונה קשה מאד של שגרת פעולות אלימות של אנשי היישוב היהודי בחברון וסביבותיה כנגד ערבים. לעיתים קרובות, כך עולה גם מהעדויות האלה, תוך שאנשי כוחות הביטחון הישראלים צופים בנעשה ולא מגיבים. בשנים האחרונות תועדו עשרות מקרים של תקיפות אלימות של ערבים בדרגות שונות של חומרה, כולל חשד לפגיעות בנפש ועשרות רבות של מיקרי פגיעה ברכוש ערבי על ידי מתנחלים. השתלטות על אדמות פרטיות של פלסטינים הוא עניין נפוץ, בעיקר באזור קרית ארבע.

התושבים הפלסטינים מגלים חוסר אמון בטיפול הולם של כוחות הביטחון הישראלים ושל המשטרה בתלונותיהם. גם כשמוגשות תלונות כמעט אין לכך תוצאות. כתבי אישום לא מוגשים נגד מתנחלים או אנשי כוחות הביטחון שפגעו בפלסטינים או ברכושם בחברון. לגבי תיקי חקירה שנפתחו - בחלק עדיין מתנהלת חקירה, בחלק מיזערי ישנם חשודים והועברה המלצה לפרקליטות לגבי העמדות לדין. מרבית התיקים נסגר, בסופו של דבר, מחוסר ראיות, או מחוסר עניין לציבור. (מקבץ עדויות של קשב שנאסף בחברון יובא בדו"ח נפרד).

תמיכת המדינה בישוב היהודי בחברון:

דו"ח מבקרת המדינה 50 ב' לשנת 1998, (ע' 513), מתאר את הזרמת הכספים הממלכתית של המדינה לחברון:

ע' 513: "ההקצבות מכל משרדי הממשלה – במשרד הפנים יש תקנה בשם 'העברות לתקציב שטחים – יו"ש'. במסגרת תכנית 'מענק כללי לאיזון' מיועד הכסף לתשלום מענק לישוב היהודי בחברון. המענק ניתן לישוב אף שהוא אינו מוגדר רשות מקומית ולפיכך איננו זכאי למענק איזון לפי הנוסחה. הסכום שתוקצב בתקנה גם לא נקבע עפ"י הנוסחה כלל. ישובים שאינם מוגדרים מועצה מקומית אינם מקבלים מענקים ישירות מהמשרד, אלא מתוקצבים במסגרת תקציב המועצה האזורית שאליהם הם שייכים. ואולם הישוב אינו נמצא בתחום השיפוט של מועצה כלשהי. המשרד הסביר למשרד מבקר המדינה שמכיוון שלישוב יש הוצאות מוניציפאליות שוטפות רואים בו גוף מוניציפאלי ומעבירים לו מקורות מימון. יצוין שהוועדה המוניציפאלית אינה גובה ארנונה עקב העדר סמכות. [26]

מתברר כי בנוסף למענקים שניתנו לישוב ישירות מהתקנה האמורה ניתנו לו מענקים גם מרזרבות השר ומתקנות של "מענק אוסלו" ו"מענק ואיי", בסכום כולל של 1.6 מיליון ש"ח ב 1999. כן, קיבלו תקציבים מתקציב 'התיישבות צעירה' בסך 3 מיליון ש"ח.

בדו"ח שנתי מס' 36 (ע' 1267) העיר משרד מבקר המדינה על כך שהמועצה המקומית קרית ארבע העבירה כספים לגופים הקשורים בישוב היהודי בחברון אף שהם אינם בתחום שיפוטה. (בעמוד 514: "לסיכום, משרד הפנים העביר כספים למועצה המקומית קריית ארבע בלא קריטריונים ובלא פיקוח של ממש על השימוש בכספים").

הגידול בהתנחלויות (בתקופת ממשלת ברק)

מועצת יש"ע והתנועה המיישבת אמנה מדווחים על זרם בלתי פוסק של מבקשים לעבור להתגורר ביש"ע. זאב חבר ("זמביש"), בשיחה עם קשב, [27] טוען כי יש מועמדים רבים לכל ישוב. לפי נתוני משרד הפנים חל גידול של 7.8% במספר המתנחלים והוא עומד היום על 194,779 נפש. [28] מנתוני משרד השיכון עולה כי במחצית הראשונה של שנת 2000 חלה עליה של 96% בהתחלות הבנייה בהתנחלויות. מהנתונים עולה כי בתקופה זו הוחל בבנייתן של 1067 יחידות דיור לעומת 545 יח"ד בתקופה המקבילה בשנה הקודמת. מאז תחילת כהונת ממשלת ברק ביולי 1999, הוחל בבנייתן של

[26] דו"ח שנתי של מבקר המדינה מס' 44, ע' 1109.

[27] בשיחה שהתקיימה עם תחקירנית קשב ב 24.7.00.

[28] "כל העיר", 4.8.00.

1924 יח"ד בהתנחלויות לעומת 1845 ב 98' ו 1160 בשנת 97'. [29] להלן דיווחים אחדים מ"יתד נאמן", "המודיע" ו"הצופה" המאשרים את המגמה הזו:

- מועצה אזורית מטה בנימין עומדת לקלוט 564 משפחות חדשות (גידול של 12%, ללא ריבוי טבעי).
- מתחילת 99 ניתנו התרי בנייה ל 3,000 יחידות דיור חדשות. 14,000 אישורים ניתנו בזמן ממשלת ברק, במטה בנימין, בלבד.

משפחות חדשות לפי ישובים: טלמון – 20. שבות רחל – 15. שילה – 13. נעלה – 50. נילי – 19. עטרת – 7. פסגות – 10.

יחידות דיור חדשות: נווה צוף – 72 יח"ד. עלי – 70. פסגות – 40. כוכב יעקב – 252. תל ציון – 600. [30]

התנחלויות חרדיות: בתקופת כהונתו של חה"כ מאיר פורוש כסגן שר השיכון החלה בנייה מאסיבית בהתנחלויות החרדיות. לפי נתוני משרד הפנים ההתנחלויות החרדיות בית"ר וקרית ספר גדלות באופן מואץ יותר והן קרובות להכרזתן כערים. בית"ר גדלה ב 19% (מ 11,821 נפש ל 14,115 נפש), קרית ספר – ב 29% (מ 11,071 נפש ל 14,284 נפש). שני ישובים אלה באים בגודלם אחרי מעלה האדומים (25,000 נפש) ואריאל (16,000 נפש). [31]

קדומים: תנופת בינוי גדולה. נבנות שכונות חדשות.

תנופת הבנייה נמשכת גם בישובים שבהם לכאורה היא היתה צריכה להפסק – כאלה שעתידם אינו ברור. עיתון הצופה מדווח על יום עיון, בהשתתפות מאות אנשים מכל רחבי הארץ, שבו אמר הרב יעקב אריאל, רבה של רמת גן, כי "גם ישוב יהודי הנמצא בריבונות זרה מקיים את מצוות ישוב א"י" **(ה.ש. "הצופה", 4.8.00).**

שיחות עם אישים ורבנים מרכזיים

הרב דודי דודקביץ', הרב של יצהר:

הרב דודי דודקביץ, ממכונה בפי כל, הרב דודי, הוא אחד הרבנים הבולטים בקרב המתנחלים. ב 26.7.00, סמוך לועידת קמפ דיוויד, נשלח סגן שר הביטחון אפרים סנה ע"י ראש הממשלה להפגש עם רבנים בולטים בישע. השניים שפגש היו הרב אליקים לבנון מאלון מורה והרב דודקביץ'. דודקביץ' הגיע למעמד בכיר למרות שישובו יצהר נחשב בעיני מימסד המתנחלים כישוב של תמהונים. דודקביץ אינו שייך לזרם הקלאסי של רבני גוש אמונים, אשר קיבל את הכשרתו במרכז הרב. דודקביץ הוא בוגר ישיבת קדומים והיה ממייסדי הישוב.

"הממלכתיות" – קידוש מוסדות המדינה וצה"ל, הנתפסים כ"ראשית צמיחת גאולתנו" איננה מאפיינת את קו מחשבתו של הרב. דודקביץ' מדגיש את הזהות היהודית ואת השוני של היהודי מהגוי. בענין זה הוא מוצא בקלות מכנה משותף רחב עם החרדים. ואכן, דודקביץ' יחד עם גיסו גדי בן זמרה עומדים בראש מטה סודי שהוקם במועצת יש"ע לטיפול בחרדים. הרב נמנע מלהכנס לנושא אבל מאשר שאכן זה תפקידו ובאופן סדיר הוא "ממונה" על קבוצה של רבנים חרדים ואדמו"רים.

דודקביץ' מעיד שכיום גם גדולי הפוסקים החרדים, כולל הליטאים, מגיעים לבקר באתרי קודש בשטחים. בחברון בודאי, אך גם לקבר יוסף בשכם. הם אף מתארחים בישוב בשבתות משותפות וישנם מפגשים סדירים שבהם מסירים את הסטיגמות המושרשות שהיו לציבור החרדי על המתנחלים ולהפך. אין לו ספק שהמנדט החמישי של האגודה הגיע מחוגי המתנחלים – דבר שגורם לאגודת ישראל לעודד את הקשר הזה (ברוך מרזל ממונה על הקשר עם האגודה ובעל השפעה עצומה שם). ביצהר עצמה היתה בבחירות האחרונות הצבעה מסיבית לחרדים. לדעת דודקביץ מגמה זו תתחזק משתי סיבות: א. הקפדה על שמירת תורה ומצוות התגברה מאד במחנה הדתי לאומי בשנים האחרונות. מקפידים על קלה כחמורה וזה מקרב אותם לפוסקים החרדים וגם מקרב את החרדים אליהם. ב. היחס למדינה ולמוסדותיה השתנה בקרב חלק מהציבור הדתי לאומי. אפילו צה"ל, שהיה

[29] נתונים שנמסרו לחה"כ מוסי רז. ר' נדב שרגאי, "עלייה של 96% בהתחלות הבנייה בהתנחלויות", הארץ, 12.9.00.

[30] "יתד נאמן", 4.8.00.

[31] "כל העיר", 4.8.00.

סמל לקדושת המדינה ומוסדותיה לא מקבל את אותו יחס. יש רצון לשנות את המדינה ומוסדותיה ואת הצבא מבפנים. הצבא במתכונתו הנוכחית הוא פחות קדוש – בגלל בעיות של צניעות (בנות כמ"כיות וכו') וגם בגלל שהצבא לא משרת את הערכים שהאמינו שהוא צריך לשרת. הדור שחל בו שינוי הוא הדור של בני ה 40 (כגילו של הרב) ומטה. הוא עצמולא מתייעץ עם רבני הציבור הדתי-לאומי אלא עם הרב אוירבך, בניו וחתניו ועם הרב רוזנר (מגדולי הפוסקים החרדים). בחוגים של דודקביץ ציונות וקדושת המדינה – כבר פסה. מה האלטרנטיבה, לדעתו?

"מדינת הלכה" זה מושג רדוד שבעיקר חילונים עושים בו שימוש. הרעיון הוא "מדינה יהודית" בניגוד ל"מדינה דמוקרטית". במדינה יהודית ההלכה תאפיין את אורחותיה.

הרב דודקביץ' חבר גם בעמותת **"אל הר המור"** – עמותה אשר מטרתה להכניס לתודעה את נושא הר הבית. בקיצור, להביא מהפכה שלימה בהווי של האדם הדתי והדתי לאומי. ישנה הכרה שאין עוד מכנה משותף עם החילונים והמדינה החילונית. החילונים שבויים במכלול של אינטרסים פרטיים והם אינם נותנים את דעתם על הכלל ועל האופי היהודי של המדינה (ובג"צ קציר שהתיר לערבים לקנות בתים בכל מקום, הוכיח זאת סופית, לדעתו).

לטענתו, לשני המחנות: החרדים והדתיים לאומיים, ברור שיש מאבק כוחות עם הציבור החילוני. הציבור החילוני מתכחש ליהדותו, לדידם, והדמוקרטיה הפכה עויינת ליהדות. דמוקרטיה זו לא רק הכרעת הרוב, זה סט שלם של ערכים, שבהם החיים ביחד בלתי אפשריים. שיש התנגשות עם דעת התורה.

לדבריו, כוחו האלקטורלי של המפד"ל מצטמצם. ליותר ויותר מתנחלים אין זיקה למפד"ל ול"כים שלה. מאיר פורוש מייצג אותם הרבה יותר. נכון, גם באגו"י יש עדיין ח"כים השבויים באינטרסים החרדיים הצרים של עוד הקצבה ועוד סחיטה לחצר זו או אחרת – חה"כ ליצמן, ואפילו גפני. אבל זה לא יעזור להם – הציבור שלהם מתקרב לציבור המתנחלים. ביחד יש להם הרגשה של כוח. המדינה החילונית מחסלת את עצמה ואין כלפיה יחס של כבוד. המדינה מנוכרת אליהם והם מנוכרים אל המדינה. שיתוף הפעולה הוא דו סיטרי. רואים היום יותר ויותר כיפות סרוגות עם פיאות משתלשלות ורואים יותר ויותר חרדים בהפגנות של מתנחלים. לציבור הדתי לאומי ברור היום כי אין מה לשתף פעולה עם החילונים. החילונים לא מוכנים למדינה יהודית והם מעדיפים ערכים אחרים. מצד שני, ברור שאי אפשר בכפיה, לכן צריך להיות חכמים. הדימוי של מדינת הלכה הוא פרימיטיבי. כרגע אנחנו שוברים את הראש איך להכין אלטרנטיבה למדינה החילונית.

כאן מתקיים שיתוף פעולה בין כל הקבוצות. כולן עוסקות בהכנת אלטרנטיבה למדינה החילונית. גם חוג לכתחילה של פייגלין, גם הלל וייס, גם יהודה עציון. כל אחד בא עם רעיונותיו; כאשר יש דברים המשותפים לכל הקבוצות: א. דחיית הרעיון של מנהיגות חילונית. ב. דחיית רעיונות הדמוקרטיה (למרות שברור כי רעיון אחרי רבים להטות הוא יהודי). ג. הדגשת הייחוד היהודי והשוני של היהודי מהגוי. ד. הדגשה ובנייה של מרכזיות הר הבית.

ישבתי בנושאים הללו עם החרדים כדי לגבש רעיון מגובש ושלם. בעבר השתתפתי בכל הבמות של הדו שיח בין דתיים וחילונים, אבל התייאשתי. שם מצפים ממך להיות "השניצל שדופק על החזה" – כל הזמן להתנצל ולהתיפייף. זה לא דו שיח אמיתי. אי אפשר להביע את דעותיך האמיתיות בפורומים כאלה. שם צריך כל הזמן להכות על החטא ולשלם מס שפתיים לערכים החילוניים. אני לא מוכן לזה.

דודקביץ' משמש כרב של יצהר, שבה מתגוררים תלמידי ישיבת קבר יוסף. תלמידי הישיבה חמומי מוח, רובם בעלי עבר כהניסטי וביצהר רואים בהשארתם בישוב משימה חינוכית, למרות שהישוב משלם מחיר על כך – כולל אירועי סמים והתגרויות בערבים.

דודקביץ מתרברב בהקמת "צבא פרטי" של מתנחלים. הוא מודאג מאד מאשר יקרה ביום פקודה. יחסו לצה"ל לא מאפשר לו לשבת בביטחה ולהיות שקט שצה"ל יגן עליו. צה"ל משרת ערכים שהוא אינו מסכים להם. ממעט להרחיב בנושא, אבל ברור שיש התארגנות והתחמשות בישוב.

יגאל אמיתי, *תושב יצהר בשיחה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה ב* 17.7.00:

ביצהר אין ממלכתיות. מודה כי אנשי המקום מתגרים בערבים, אך הוא גם משייך את ההתגרויות הללו לבחורי הישיבה הגרים ביצהר. בחורי הישיבה אינם בחורים "רגילים" אלא בחורים שנפלטו ממקומות אחרים. הם מגיעים לישיבת קבר יוסף ומחפשים דרך להוציא את תסכוליהם. תושבי

יצהר אינם כמותם, אך ללא ספק אם הערבים יתגרו בהם או ינסו להכנס לישוב אם יפתחו עליהם באש ללא היסוס. זה ברור לכל הצדדים. הם מרגישים מופקרים מצד צה"ל והשלטונות ולכן יש התארגנות מקומית. היחס לערבים מסביב מזלזל. ברור כי היהודי שונה מהערבי. זה חוק טבע. הנסיגה בשטחים היא נסיגה גם מהאופי היהודי של המדינה. ולכן השבר עמוק כל כך. הרבה אנשים בישוב נסוגו מהתפיסות הממלכתיות וחדלו לתת כבוד לממלכתיות. ברור כי במקרה פינוי לא יהיה שיתוף פעולה. יש כיום בישוב הרבה דיבורים על "עת פקודה". מקימים הגנה מרחבית בחסות הצבא – כי ברור לגמרי שהכפריים מסביב יתקפו וצריך להתגונן

משה פנירי, בן 23, מתנועת "כוח" בפגישה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה ביצהר ב 18.7.00:

תנועת כוח בראשות בני כהנא התפצלה מתנועת כ"ך. פנירי פעיל בכ"ך מגיל 10. השתתף בפעולות של התנועה בכפרים ערביים, במיוחד במסגרת ניסיונות להצלת "בנות ישראל" שנשואות לערבים. הוריו חזרו בתשובה כשהיה בן שנתיים. לאחר שהיה שנה בישיבה "שחורה", ספרדית, התגייס לצה"ל ושירת באזור רמלה. אחרי שהשתחרר חזר לפעילות בכוח. שומע כל יום שלישי שיעורים שמעביר בני כהנא – שיעורים על פרשת השבוע עם אידיאולוגיה כהניסטית. התנועה מושכת אליה הרבה צעירים אמריקאים, רוסיים וחרדים. כיום הם יושבים ברחוב יפו 214 קומה 8. חלק מחבריו איישו את קבר יוסף והוא נהג לבקר אותם מדי פעם. חיי הישיבה אינם בשבילו, אך חבריו נשבו בקסמו של הרב גינזבורג. מספר שגינזבורג מנתח בפני חבריו שהשלום אינו אמיתי ולכן צריך להתנגד לו.

הוא מספר כי ביצהר גייסו ביוזמה עצמאית את תלמידי הישיבה ועוד חברים כדי להגן על הישוב בעת מלחמה שעומדת לפרוץ כל רגע. יש כיום ממש פלוגה צבאית המונה כ 150 איש. מארגני הפלוגה הם שני תושבי יצהר.

אפרים מאיר – תושב בית אל, פרסומאי ומתרים: [32]

השלום הזה הוא חולה, דפקטיבי, כי אבותיו אוטיסטים: רבין, פרס וברק. והאמא הפרוצה (אמריקה).

היום אנשי הישובים מפרגנים למועצת יש"ע. הם הבינו שצריך לעבוד יחד עם אנשי הישובים, שהם מחתך חברתי הרבה יותר מגוון מזה שהיה בשנות ה 70.

זה לא ימית פה. אנשים לא יזוזו מכאן ויתנגדו בכח. נשק? את אמרת. הצעירים היום מאד חזקים. המאחזים על הגבעות: חרשה, שבות רחל – ממשיכים לבנות ובמרץ. המאבק עם הערבים הוא מי יבנה יותר ומהר. זה כמו משחק שחמט – לא מדברים רק עושים. הנוער מלא להט ויש לנו תכניות. לא נפקיר את השטח ולא נשב בשקט. יש אחדות דעים בענין אחד – שאנו מפה לא זזים.

הרב יהודה קרויזר, רבה של מצפה יריחו: [33]

הר קרויזר צמח בחינוך הדתי לאומי, למד בנתיב מאיר ואח"כ בישיבת הכותל. שירת בצבא. היה מתומכי הרב כהנא ועד היום הוא מלמד מדי יום בישיבת הרעיון היהודי, שהקים הרב כהנא. הרב קרויזר חבר בארגון שוחרי המקדש בראשותו של פרופ' הלל וייס.

הרב קרויזר חשדן מאד ולא מוכן לדבר כלל על עברו ככהניסט. מודה שהעריץ את הרב כהנא, אך חושש, כיוון שהוציאו את התנועה מחוץ לחוק והמצב לא ברור לו. היום אנשים חושבים פעמיים לפני שהם מדברים ובוודאי לפני שהם כותבים. יש היום התנכלויות רבות לאנשים. לכן הדברים נשארים בע"פ. הם נלמדים בחוגים שלו אך נשארים בע"פ. לא כותבים אותם ונזהרים מפני זרים.

תורתו של הרב כהנא נכונה. הרב בעצם לא חידש כלום הוא פשוט העלה על הכתוב דברים שהיו ידועים, אבל בחוגי הדתיים חששו לדבר עליהם. אלו היו הדברים האמיתיים שנאמרו בכל מקום אבל חששו לדבר עליהם במפורש (מסרב להרחיב את הדיבור בענין הערבים). הציבור הדתי לאומי מכיר בכך שהוא חייב את המערכות הדתיות-תורניות. מערכות שהיו מקודשות בעבר, או השלימו עם קיומן, במיוחד המערכת המשפטית - ההרגשה כלפיהן השתנתה. היום יש התקרבות לחרדים בנושא הזה. שני הציבורים מבינים שצריך להקים מדינה יהודית מתוקנת. נכון, שהחרדים עדיין עומדים מהצד, בנושא המדינה ואילו הציבור הדתי לאומי – זו גאולה של עשייה – להשתלב בכל המערכות ולשאוף למשהו אחר.

---

[32] בשיחה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה ב 27.6.00.

[33] בשיחה עם תחקירנית קשב שהתקיימה ב 30.7.00

מדינה יהודית מתוקנת היא מדינה שיש בה בית מקדש וסנהדרין. היום אנחנו נערכים במיוחד בנושא בית המקדש (הרב קרויזר כתב בעצמו ספרים ומאמרים בנושא). זה הנושא הערכי ביותר. חידוש עבודת הקרובנות – להחזיר את היהודי למקורותיו. המקדש זה דגל חינוכי שיתן בסוף את השלמות היהודית. מבחינה הלכתית פשוט מאד לחדש את עבודת הקורבנות. הנושא ההלכתי אינו מורכב – פשוט יחדשו את הקורבנות במקום המקדש. **ומה יעשו עם המסגדים? צריך להיות מוכנים. אם תהיה הזדמנות, כמו בתשכ"ז, שהיתה אז אפשרות כזאת – אך אז העם עדיין לא היה מוכן. לכן היום צריך לעשות את הכל כדי שנהיה מוכנים.**

המקדש והקורבנות הם חלק מתפיסה שלמה של הייחוד של העם היהודי. הרבה חרדים הרגישו סימפטיה לרעיונות של הרב כהנא בנושא. בספרי הלימוד יש קשר של שתיקה והפחדה – חוששים לדבר ולכתוב על ייחודיותו של עם ישראל – לכן אותו ציבור שחיפש פורקן בא להזדהות עם כהנא.

רעיון המקדש מדבר גם לחרדים. יש אצלם שינוי חשיבה בנושא. הרי השיקולים בנושא המקדש אינם שיקולים הלכתיים, אלא חשש להתגרות באומות העולם. כמו שקרה לציונות – לפני 60 שנה היתה התנגדות גדולה לציונות בקרב החרדים והיום פחות.

הרב קשור גם לעולם החרדי. אין היום חלוקה ברורה בין העולם החרדי לדתי-לאומי. יש פתיחות משני הצדדים. המחיצות נשארו בעיקר בלבוש. אבל התורה היא אותה תורה והמצוות אותן מצוות. אני עצמי מתייעץ עם גדולי הרבנים החרדים – גם הם מסכימים איתי בנושא בית המקדש והר הבית.

היום הנטייה היא לחפש יותר את הדברים האמיתיים. לרדת לשורשי הדברים. ליהדות האמיתית. יש לזכור שהרב כהנא כיבד את המדינה. הוא ההי אומר הלל בהידור גדול – עם ברכה. אבל זה כבר לא מפריע לחרדים, שגם הם כבר משולבים במדינה. היום הם חיים את המדינה. בעת משבר ההתקרבות עוד תגדל – נושא א"י, שטחי א"י, יקר מאד לחרדים. גם האינתיפאדה שינתה הכל – אחריה ברור לכולם שאי אפשר לחיות בדו קיום ושלום עם הערבים".

לסכום: הרב זהיר מאד. מוכן להפגש בישיבת הרעיון היהודי רק אחרי שיברר על ריקי. מה שעולה מדבריו ומשתלב בדברים רבים נוספים זה המסר החדש של הציונות הדתית; לא עוד השתלבות במדינה החילונית, לא עוד מס שפתיים למושג יהדות דמוקרטית, אלא ביקורת מקיפה על דמותה של המדינה החילונית וניסיון להציב אלטרנטיבה כוללת למשטר המדינה החילונית.

האלטרנטיבה כוללת זניחת הרעיונות הדמוקרטים החילוניים, ביקורת מקיפה על מערכת המשפט החילונית, ובמקומם – ניסיון לחדש את הסנהדרין, לקומם את בית המקדש על הר הבית והכנה מתמדת של העם, גם כאקט חינוכי – ייחוד עם ישראל וגם כאקט מעשי – לנסות לעשות הכל כדי להגיע לנושא "אחישנה" – התפיסה שעם ישראל צריך להחיש את הקב"ה בכל הנושא של הגאולה ובניית המקדש.

זהו שלב חדש בביטחון שציבור זה חש כלפי זהותו העצמית. חלקים ממנו מתנערים היום בגלוי מהסממנים החילוניים שבעבר כה רצו להיות חלק מהם. מדברים על כך שהם צריכים להציב אלטרנטיבה יהודית אמיתית למנהיגות החילונית. הדבר בולט אצל חוגי "מלכתחילה", אבל גופים רבים נוספים משמיעים נימות מסוג זה.

עמית ארט, פרסומאי ממצפה יריחו: [34]

ארט הוא חבר מזכירות אמנה מתגורר במצפה יריחו (כרב הישוב משמש הרב יהודה קרוזר הכהניסט).

כבר בפברואר החליט שצריך להפנות את כל המשאבים נגד ויתורים ביו"ש. בעיני הממשלה אין ערך להתיישבות ר' בג"צ קציר. מאז כל יום ראשון בבוקר, כשיש ישיבות ממשלה מקיימים משמרת מחאה בצורה מכובדת מול משרד רוה"מ; עם שלטים אקטואלים. היום למשל היה הנושא המרכזי – "זכות השיבה". הצטרפו אליו אנשים רבים לא רק מההתנחלויות. השלטים עוזרים כי הכתבים מתלהבים מהמסרים. גם נדיה מטר הצטרפה. זו הזדמנות חשובה כיוון שגם התקשורת הבינלאומית מרוכזת שם. הוא לא בוחר בכיוון של פייגלין ודומיו. חסימת כבישים זו לא דרכו. הוא בוחר ביצירתיות ובסיסמאות שיכולות לשכנע את העם. החכמה זה לשתף פעולה עם כולם. יש תחושה בשטח שצריך לאחד את כל הכוחות ולא לסתום את הפה לאף אחד.

[34] בפגישה עם תחקירנית קשב שהתקיימה ב 9.7.00

יונה פרסבורג, תושב מצפה יריחו. מצייר את השלטים עבור אררט: [35] גרפיקאי שאחראי על הצד הויזואלי של הקמפיין. אביו צייר ואומן ובעל סטודיו לציור אחראי יחד איתו לכרזות של רבין במסיכה שמאחוריה ערפאת. הולך להוציא ספר שמתעד את המאבק ברבין. בנעוריו היה בנוער כ"ך אך הבין לבסוף שזו אינה דרכו. מבחינה אידיאולוגית ממשיך להזדהות עם כהנא. לדעתו ניתוחי של כהנא התגלו כנבואיים בכל הנושאים, בעיקר בנושא הערבים בכלל וערביי ישראל בפרט. מאד מודאג מאיבוד הזהות של עם ישראל, שמפסיק להיות יהודי. השמאל שולט בתקשורת ולא משמיע את עמדותינו. היה מעורב במאבק בתקופת רבין כאחראי על הצד הויזואלי. למשל, הכרזה של ברק עם המסכה שערפאת מתגלה מאחוריה היא שלו ושל אביו (אביו ניצול שואה מהונגריה שעלה לארץ באקסודוס והשתתף במרד הסטודנטים בפריז.

במצפה יריחו מתגוררים כמה תומכי כהנא ותיקים (נוימן, למשל), למרות שאין לישוב אפיון אידיאולוגי מובהק, לדבריו.

גדי בן זמרה, ממעלה לבונה, ממקורבי הרב כהנא והרב גינזבורג [36] (בזמן הראיון בכנסת פעל בן זמרה ומתנחלים נוספים מטעמו של פורוש בשכנוע ח"כים, בעיקר של הליכוד, כמו לימור לבנת, להעברת חוק טל). בן זמרה קשור מאד לברוך מרזל, לאורי אריאל, ליהודה עציון ולאחרים. בן זמרה הוא גיסו של הרב דודי דודקביץ', רבה של יצהר. הוא למד שנים בישיבת קבר יוסף ונחשב תלמידו של הרב גינזבורג. פעיל מאד בבניית הקשרים של המתנחלים עם החרדים. מזה שנים הוא בקשרים הדוקים עם הרבי מגור, עם משפחת פורוש ועם נוספים. הוא מעיד במפורש כי נציגו בכנסת הוא חה"כ מאיר פורוש. הקשרים עם החרדים בעבר היו עוינים, לראייה הוא מספר את ספורו של מנחם פורוש אשר בצעירותו נשא את "ארונו" של הראי"ה קוק בהלוויה היתולית שערכו החרדים כנגדו בפורים. לדבריו, מכפרים כיום הבן והאב פורוש על עוון זה בשיתוף פעולה עם המתנחלים בנושא א"י, באופנים שונים שהשתיקה יפה להם ("לכתחילה" אף הציע את המועמדות של מנחם פורוש הישיש לכהונת נשיא המדינה).

דעתו על החילונים מאד שלילית. הם נתפסים בעיניו כאנטי ציונים, שמאלנים ותבוסתנים. זה גם "החיבוק" שהוא נותן לחרדים. בעוד כעשור החרדים והדתיים כמוהו יהיו רוב והם ישלטו במדינה. הרב גינזבורג הוא תמים וגאון. תמים כי אינו יכול להיות שותף לכל "הפוליטיקה" וההתפתלויות של רבני גוש אמונים האחרים. גם רבנים אחרים שמחו אחרי רצח רבין אך בחשש. בחדרי חדרים בהחלט דנים במשמעות החיובית של האירוע, אך עדיין לא בשלו התנאים לדיון אמיתי באירוע החיובי. הרבנים שחוששים מפנים את תלמידיהם ששואלים אותם איך להתייחס לרצח לגמרא מסויימת שממנה ניתן להבין שמדובר באירוע חיובי, אבל הם מפחדים להשיב בשפה ברורה. גינזבורג חף מכל הדברים הללו. גינזבורג החבד"ניק מצטט, לדברי בן זמרה, את הרב שניאורסון, שאמר שאם יש חבל כמחסום הנטייה של החרדים ורבני ג"א היא לעבור מתחת לחבל, אך דרכה של היהדות הגאה לעבור מעל החבל!

נקודה מרכזית, לדברי בן זמרה, היא ההבחנה המפורשת בין יהודי וגוי, שמטשטשים במדינה כל הזמן. היהודים מתביישים ביהדותם בארץ.

הרב יואל בן נון : [37]

בסביבות יולי 2000 עקר מעופרה לאלון שבות. בגלל מתיחות שנוצרה עקב עמדותיו לאחר רצח רבין. "בהחלט יש התמתנות מאז רצח רבין. אבל זה מורכב. יש במפורש ירידת משקל של החוגים האידיאולוגים כמו מרכז הרב וחוגים שסחבו את גוש אמונים מ- 67' ועד רצח רבין (אחרי פרשת המחתרת היהודית – צמצום ראשון. אחרי רצח רבין – צמצום חריף). פחות אידיאולוגיה ופחות תורניות. המכינות הצבאיות מתחזקות וישיבות ההסדר נחלשות. יש אכזבה מהנהגת הרבנים. יש עלייה לציונות הדתית הישנה, הפועל המזרחי והמזרחי. מתחזק כוחו של הקיבוץ הדתי. יש זרימה חזקה לכוון דתיות שמשתלבת עם החברה הישראלית.

קיימת אי ודאות איך תנהג קבוצה שנחלשה – האם היא תנקוט פעולות קיצוניות יותר? תנאי ההסכם והתנהגות רוה"מ ישפיעו על התנהגות המתנחלים. המתנחלים הלא אידיאולוגיים

---

[35] בשיחה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה ב 9.7.00

[36] בשיחה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה בכנסת ב 10.7.00

[37] בשיחה עם תחקירנית קשב

שמקבלים, רובם את תכנית ביילין-אבו מאזן, יקבלו את ההסכם. הישובים הקטנים שעליהם תיפול המכה יעוררו מהומות. משם צפויים מעשי יאוש.

הלאומיות של החרדים היא עמוקה ולא חדשה. לחרדים היתה תמיד קירבה לתפיסות אולטרא לאומיות. עובדה שהם היו קרובים אפילו לאצ"ל וללח"י ב שנות המנדט. יש אפקט של אכזבה אצל החרדים מהציונות החילונית. אין כאן חזון מרומם.

גם לגבי הרב ש"ך יש טעות. בנאום השפנים המפורסם שלו אמר שך דבר מדהים: בסן רמו הבטיחו לנו הרים וגבעות – הצהרת בלפור. מה, הרב שך הוא ציוני מאוכזב? שאלתי כל מיני אנשים ולבסוף אמרו לי שהרב שך מתווכח עם תלמידו הרב קהנמן (פא"י), שטען כי בסן רמו סר פחד השבועות ולכן מותר להקדים את הקץ. ממילא אמריקה קובעת את הכל. ולכן הרב שך אומר שמדברים סתם וממילא המדינה לא קיימת. אם הרב ש"ך מתווכח עם טענות כאלה אז הן קיימות אצל החרדים.

ג"א של היום בונה על החרדים וש"ס ועל תמיכתם. בין האדמו"רים החסידיים זה כבר נפוץ. באגודה יש כל הזמן התרוצצות לא להכנע לרשעים הפלסטיניים. זה פיקוח נפש. יש אוירה חריפה נגד השמאל החילוני המרושע, שגורם עגמת נפש לגדולי התורה ולאדמו"רים. מושמעים דברים חריפים נגד השמאל והשמאלנים. מי שתומך בערבים הוא שיקוץ. הם סופר לאומניים. כך זה יושב היום בתודעת החרדים. גפני וקצת רביץ, נאבקים במגמה הזו. אבל הרוב, הגל העיקרי הוא במפורש ימני ולאומי.

משה פייגלין: [38]

"מועצת יש"ע השתנתה. זו לא אותה מועצה שהיתה בזמן אוסלו. היום מועצת יש"ע בהחלט עושה את העבודה. הם בסה"כ פועלים ועושים את העבודה עם כל המנגנון המסורבל שלהם. כיום הוא עסוק עם מכון "מקימי" (מקימי מעפר דל) – מרכז לקידום מדינה יהודית. במרכז כ 40 חברים שמנסים לפתח מודל כיצד מדינה יהודית דמוקרטית צריכה לתפקד במאה ה 21. המושג מדינת הלכה נשמע מאיים אבל הנחת היסוד היא שעם ישראל לא חזר לארצו כדי להקים את מדינת כל אזרחיה. תורת ישראל לא התפתחה לכלל תורת מדינה ולכן צריך לבדוק איך מקימים מדינה מודרנית ומה צריך להיות ייעוד המדינה. המכון נמצא בירושלים (נוסד בתחילת שנת 2000). מתכנסים פעם בחודש (לא מסכים לציין כתובת). מדובר "בשתיל עדין" שטרם הגיע הזמן לחשוף אותו. הרבה התרחשויות מתחת לפני השטח".

לכתחילה – למנהיגות יהודית:

ביטאון שיוצא אחת לשבועיים-שלושה. מופץ בעשרות אלפי עותקים חינם בבתי כנסת, מוסדות חינוך, במקומות עבודה ובקרב מנויים[39] . הרוח החיה מאחורי הביטאון הוא משה פייגלין, מנהיג תנועת "זו ארצנו". משה פייגלין אמר לקשב "בעבודת נמלים ריכזנו אלפי שמות של פעילים, עפ"י אזורי מגורים וחילקנו אותם לראשי מחוזות, לתאים ולסניפים. בנינו רשת פעילים הפרושה על פני הארץ כולה. תפקיד הרשת הוא בראש ובראשונה להזרים חומר הסברה ועדכון לרבבות אנשים בהליך מהיר, יעיל וזול ולהזרים את גליונות "לכתחילה" לכ- 10,000 פעילים".

העורך הוא מוטי קרפל, שהיה פעיל מאד בחוגי "בת עין" ועסק עם יהודה עציון בנושא המקדש. פעילים וכותבים קבועים נוספים: פרופ' הלל וייס ויהודה עציון. תורמים מאמרי תמיכה: נועם ארנון, אדיר זיק, ד"ר גד אשל וסופיה רון.

הביטאון מנסה להציג, לצד ביקורת קשה על השמאל והחילוניות, אלטרנטיבה מקפת בכל תחומי החיים לדמוקרטיה החילונית, בהתבסס על "המודל היהודי". הציונות נגמרה לדידם ולכן יש לנסח אידיאולוגיה חדשה שתחליף את הציונות.

הדמוקרטיה - ההתייחסות לדמוקרטיה באה לידי ביטוי ברעיון שהרוב אינו קובע ואין לו זכות להרוס את בתיו ולהגלות את המיעוט.[40] מושג בסיסי נוסף הוא "מרי אזרחי", שמשה פייגלין חוזר עליו בכל הזדמנות. המאבק לדידו של פייגלין הוא לא רק על גבולות ושטחים אלא מאבק על זהות ואמונה ולכן הוא קורא גם לחילונים להצטרף אליו.

---

[38] בשיחה עם תחקירנית קשב

[39] אנשי "לכתחילה" מסרבים למסור נתוני תפוצה.

[40] שם. גיליון מס' 62.

מקור הסמכות החוקי – מקור הסמכות במדינה צריך להיות התורה. מדינת ישראל היא קודם יהודית ורק אח"כ דמוקרטית ולכן יש לציית רק לדברי התורה. אי אפשר לפסוח על שני הסעיפים *"או עם ישראל, מדינה יהודית ורוח יהודית, או מערכת הערכים המערבית"* [41].

בטור קבוע שמפרסם הרב יצחק גינזבורג ב"לכתחילה" הוא אומר, למשל:

"פעמים רבות מתעוררת בעם היושב בציון השאלה – מי הסמכות העליונה ביחס לדרך חיינו? ... לבהירות הזו, מעבר למשמעות הכללית ביחס לדרך התיקון, יש גם משמעות מיידית לכל אדם בכל עימות בין דברי התורה לחוקי המדינה (שאינם מתוקנים עדיין) כשחוק המדינה אינו עומד בסתירה לחוק התורה יתכן שיש לציית לו, אך כשיש סתירה עולה השאלה – מי האבא האמיתי? ידוע מאמר חז"ל 'דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעין? כשיש התנגשות בין 'דברי הרב' ל'דברי התלמיד' יש לציית לדברי הרב. המכיר בבהירות מוחלטת שמקור הסמכות היחיד – האב והרב לנשמות ישראל – ציית לה בלבד ויחתור לשנות ולהתאים את חוקי המדינה לדעת התורה"[42].

ערביי ישראל – מוגדרים כ"לב הבעיה"[43]. "הבעיה המרכזית בדרך להסכמי הקבע איננה ירושלים, גם לא השטחים או פינוי הישובים, אלא דווקא ערביי ישראל" [44]. "לכתחילה" מטיף לצאת במסע ציבורי שידחוף לכך שערביי ישראל יוותרו על תעודות הזהות הישראליות שלהם וזהותם הפוליטית תבוא לידי ביטוי ופתרון במסגרת הרשות הפלסטינית. בנוגע לסכנה או איום הנשקפים מצד ערבים על יהודים יש לחסל את מקור האיום. בטורו הקבוע כותב הרב גינזבורג: **"ברור כי כשיש איום וסכנה (אפילו עקיפים או מסופקים) מצד גוי על חיי יהודי ועל נוכחותו בארץ ישראל יש לחסל את מקור האיום, כפי שמורה ההלכה היהודית"[45] גינזבורג יוצא כנגד המושג "טוהר הנשק", כדבריו - "ערך מעוות, הטמא מכל חטא. מצע יהודי מתוקן יקבע שיש לחסל כל המסכן יהודים, אף בסיוע רחוק ועקיף ביותר".[46]**

עבודה ליהודים בלבד – החל מגיליון מס' 69 מפרסם "לכתחילה" לוח עבודה בחינם של מעסיקים המחפשים עובדים יהודים בלבד(!) בעיקר בענפי הבנייה, החקלאות והמוסכים.

הר הבית וכינון המקדש – המאבק על הר הבית וכינון המקדש עומד במרכז הדיונים של חוגי לכתחילה". יעד מרכזי הוא כינון בית המקדש בידי אדם, בהתאם למצוות "עשו לי מקדש", שאיננה תלויה בביאת המשיח.[47]

מוטי קרפל, עורך "מלכתחילה", אמר לקשב:[48]

"הגיע הזמן לקחת את עצמנו בידיים. לעצור את המדינה. כמה מאות אנשים מאורגנים יכולים לעצור את המדינה –להפסיק כל פעילות בה. נלך בעצתו של עמוס עוז, שכאשר רצו לעשות טרנספר לכפר המרצחים ביתא, אמר עוז ש 'לא ניתן. אפילו אם נשכב על הכביש או שצריך יהיה לפוצץ את הצבא'.

ויוסי שריד אמר אז 'זה יהיה יום של סירוב פקודה'. כך בדיוק גם אנחנו נעשה. לא מעניין אותנו משאל העם. אין לו כל ערך בעינינו, אם מפקירים את הנשים והילדים לשוטרים פלסטינאים חמושים. לאף אחד אין זכות מוסרית לעשות זאת ואנחנו לא ניתן שזה יקרה. הרבה אנשים מתחילים להתמודד נפשית עם המצב הקשה אם כי, יש עדיין שמעדיפים לחיות באשליות. רגע האמת הגיע".

לסיכום – הקו העקבי החוזר באידיאולוגיה של "לכתחילה" הוא שמדינת ישראל מתפרקת במהירות, אין קו אידיאולוגי ובקרוב אף תחדל להתקיים במתכונתה הנוכחית. כאן נכנסים חוגי לכתחילה המציגים עצמם כאלטרנטיבה. המדינה בשלב הציונות החילונית מגיעה אל סופה והשלב הבא הוא שלב הגאולה של המדינה והפיכתה למדינה המנוהלת עפ"י ערכי התורה והיהדות. כדי לקדם את רעיון המנהיגות האמונית הציעו אנשי "לכתחילה" את חה"כ לשעבר הרב מנחם פרוש הישיש כמועמד לנשיאות בבחירות האחרונות לנשיאות המדינה. משה פייגלין עצמו הודיע על כוונתו לרוץ כמועמד לעמוד בראש הליכוד, מתוך כוונה

---

41 שם. גיליון מס' 71.

42 שם. גיליון מס' 70.

43 שם, גיליון מס' 69.

44 שם.

45 שם. גיליון מס' 71.

46 שם. גיליון מס' 74.

47 "לכתחילה", גיליון מס' 57 וגיליון מס' 61.

48 מוטי קרפל, עורך "מלכתחילה - למנהיגות יהודית", בשיחה עם תחקירנית קשב, 3.7.00.

להשתלט בהמשך על התנועה ואף לרוץ לראשות הממשלה.[49] ואכן פעילי תנועות הימין "זו ארצנו", "נשים בירוק" ו"לכתחילה" החלו בקמפיין במטרה לגייס 40 אלף מתפקדים חדשים לליכוד.[50] במאמץ לקדם רעיונות אלה מפיצים אנשי "לכתחילה", לטענתם כ- 50,000 גיליונות של הביטאון לבתי כנסת מדי שבועיים. כן, קיים שיתוף פעולה הדוק עם "זו ארצנו" וארגוני המקדש ולכנסים המשותפים מגיעים אלפי משתתפים.

שנית גמלא לא תיפול:

העמותה נוסדה ב 1994 במקביל לתקופת שביתת הרעב בגמלא של ועד ישובי רמת הגולן.

המייסדים – שלמה באום ז"ל, מיוצאי יחידה 101 ואל"מ (מיל.) משה לשם. תפקיד העמותה לקדם את רעיון חשיבות א"י בעם ישראל.

מימון: העמותה אינה מקבלת כסף מהממשלה או מפוליטיקאים. מתקבלות תרומות – מראה רשימה ארוכה של תורמים קטנים שנתנו בין 50-1000 ש"ח. וכן תורמים מארה"ב. לשם נוסע ומגייס תרומות. תרומות מגיעות מקבוצות של נוצרים פונדמנטליסטים, בעיקר מטקסס (אזור דאלאס), שם מתנהלת פעילות אינטנסיבית. לשם מופיע רבות בתחנות הטלוויזיה הפונדמנטליסטיות. במיוחד פעיל שם "הגדוד של דבורה" – קבוצת נשים בראשותה של ג'ודי אנדרסון לעמותה אתר באינטרנט וכך מגיעות אליה קבוצות פונדמנטליסטיות.

העמותה נבדקת כיום ע"י רשם העמותות בגלל "הסרחון של העמותות של ברק ולכן לשם איזון בודקים גם אותי". המזכירה היא היחידה המקבלת שכר. העמותה שוכנת בחדר במשרד רואה חשבון (רח' הרכבים 3, תלפיות. טל. 6792343. פקס – 6792157).

משה לשם: בן 56, אב לשבעה, תושב גבעון החדשה, עומד בראש העמותה. בעל תכנית שבועית בערוץ 7. הוא חילוני אך שומר כשרות ושבת. מחובר לשורשים וליהדות. היה ממקימי קרית ארבע, כשהיתה עוד מחנה צבאי, במסגרת הצבא. היה מפקד קרית ארבע. בא מחיל ההנדסה. היה מפקד פלוגת חבלה בצנחנים. מעיד על עצמו שהיה "מפוצץ ידוע". שימש כראש תורת לחימה בצה"ל. אח"כ היה איש עסקים. גר בסינגפור. בעל בית דפוס ומאז 94' (הסכמי אוסלו) מקדיש עצמו לעמותה. לשם חבר גם בעמותות נוספות: בהנהלת התנועה לחוסן מדיני ובפורום הקצינים. מרצה בכל הארץ במיוחד בפני חב"ד.

בועד המנהל של העמותה חברים אליקים העצני, אדי להבי – מקבוצת כנרת היושב כיום על גבעה 777 באיתמר, אל"מ גדי דור – משדה אליהו וחיימקה גנירם – הבן של אקלה מהמחתרת היהודית מרמת מגשימים. יפתח לפידות – מתל יוסף.

מבנה ארגוני: יש כ 4,000 פעילים המפוזרים בתאים. ממוחשבים לחלוטין. מתנדבים מוקצים לכל פעילות. ארגון יעיל מאד עם הוצאות מינימליסטיות. כל שקל מופנה לפעילות. אין תקציב שנתי אלא עובדים אד-הוק.

קשרים עם ארגונים אחרים: לשם מכנה את ארגונו כ "מטה ארגוני הסרוב". הם הציר לכל הארגונים הללו. פעם בחודש נפגשים הגופים החוץ פרלמנטרים: נשים בירוק, מטה מאמ"ץ (נוביק), זו ארצנו, ונציגי מועצת יש"ע.

אידיאולוגיה ופעילות: לפי לשם הם לא נמצאים באופוזיציה למועצת יש"ע, אלא ממריצים אותה. משתפים פעולה בהרבה מפעולותיהם עם מועצת יש"ע. ב 94' הם החלו בפעילות ברמת הגולן ואילו כיום מתמקדים ביו"ש. הפעילות מגוונת – חלוקת סטיקרים בכל הארץ, מודעות בשכונות אסטרטגיות ומודעות בעיתונות. המודעות מנוסחות באופן בוטה וברור, כמו מודעות אבל על חלוקת ירושלים. הרימו כדורים פורחים, משאיות עם שלטים, הביאו קונצרטינות לרמת הגולן כדי שהמסר יהיה ברור, שלא זזים משם. "קישט" ישובים בכרזות עם מסר ברור "מכאן לא זזים בחיים".

בשיחה עם קשב הסביר משה לשם, שהאידיאולוגיה והמסרים שלו ושל העמותה חריפים וברורים יותר מאלה של מועצת יש"ע.[51]

---

[49] שם. גיליון 78, וכן,ברוך קרא, "ראש 'זו ארצנו' יתמודד על ראשות תנועת הליכוד", הארץ, 2.7.00.

[50] איתיאל בן חיים, ""זו ארצנו' תנסה לכבוש את ראשות הליכוד", עיתון ירושלים, 4.8.2000.

[51] אל"מ (מיל.) משה לשם, בשיחה עם תחקירנית קשב, שהתקיימה ב- 31.7.00.

"בניגוד למסר של מועצת יש"ע ש"אחים לא מפקירים" הסיסמא של לשם נוקבת בהרבה: "עקירת ישובים – מלחמת אחים". לדעתו, מלחמת אחים בהחלט עלולה להתרחש. איננו מטיף למלחמת אחים, אבל מי שבא לעקור אותם צריך להיות לו ברור כי הוא שפותח במלחמת אחים. מה, הקורבן הוא שמטיף למלחמת אחים? אם חייל צה"ל יעמוד מולי עם מקל ויכה אותי אני אכה חזרה! מה לחייל מותר ולי אסור? אני לא יודע מה אעשה אם החייל יעמוד מולי עם נשק – אבל לא אסכים להתפנות".

לאורך כל השיחה הדגיש, לשם, את הריפיון וההתפשרות של אנשים וגופים אחרים –גם בימין. החל מביבי וכלה במועצת יש"ע. הם הקלידים השחורים של הפסנתר – הם יותר אקטיביסטים. אנחנו בולדוג אידיאולוגי שתוקף את כולם. כאשר הוא ובאום הקימו את העמותה הם חשו כי בעיקר חסר האלמנט האקטיביסטי. כל שאר העמותות היו חלביות מדי. יפי הנפש האמיתיים נמצאים בימין – הם חוששים לכסח, כמו כל קציני השמאל. פורום הקצינים הרבה יותר נחמדים – מנסים להיות לא מפלגתיים ולהתעסק רק בהיבט הביטחוני. אבל אי אפשר להתעסק רק בביטחון. כיוון שיש "שרשרת ניפוץ" – התנפצות של עם ישראל עקב הבריחה מהמונח יהודים. כולם מדברים על כך שהם ישראלים ולא יהודים. בריחה מהמקומות הקדושים ליהודים. ומצד שני הערבים לא מתפשרים על המקומות הקדושים להם. אם אין לנו את הזיקה הזאת אז למה לגור בארץ?

פעילות למען התחמשות הישובים: בתוקף עברו הצבאי ועקב התרחשים הפסימים שלו הוא מקדיש הרבה מזמנו לביקורים בכל ישוב וישוב. בחלק מהישובים יש אנשים לא נורמלים, שאינם מוכנים להאמין שיכול להתרחש אסון, למרות שהוא מראה להם בשטח איך המוני פורעים עלולים לעלות על הישוב, ממש כמו בפרעות תרפ"ט. פעילות כזאת הוא עשה למשל בישובו, גבעון-חדשה. זה ישוב מעורב שמתגוררים בו הרבה משפרי דיור מירושלים. בישובו הגיעו 75 איש לאימונים. ילדים מגיל 15 משולבים בהגנת הישוב. בני בן ה 15 קיבל משימות.

לדעתו, צריך להבהיר כי מי שנוגע בגדר יורים בו. זה מה שהוא מלמד וזה גם הפקודות של הצבא היום. הרי ברגע שיעברו את הגדרות הפלסטינים לא יהססו לאנוס ולהרוג את הנשים. במיוחד זה צריך להיות המסר בישובים הגובלים בכפרים ערביים, כמו פסגות שנוגעת ממש באל בירה.

עקרונותיו: א. סומך על צה"ל גם אם בלב יש לו ספקות – אבל גם צה"ל יודע בתרחישיו שאם יהיו מוקדים רבים של התפרעויות הצבא לא יוכל להגיע לכל מקום בזמן ולכן כל ישוב צריך לעמוד לבד בלי עזרת צה"ל לפחות כמה שעות טובות. הוא מזכיר כל הזמן שבמהומות בצומת איו"ש חטיבת הצנחנים המהוללת הגיעה רק אחרי 4.5 שעות. ב. יש להתכונן למצור. יש ישובים שעלולים להיות מנותקים. למשל, כרמל בדרום הר חברון. לצה"ל יהיה קשה להגיע לישוב לכן לשם דוחף שלכל משפחה יהיה מוכן למצור מים ומזון עבור לפחות שבוע. ג. אימונים בנשק – צה"ל נותן מספיק נשק לכל ישוב. צריך להתאמן, לבדוק את הגדרות ולחלק שקי חול. לשם שותף לפעילות של נשים בירוק אשר עורכות אימונים לנשים. מלמד את האנשים להיות חסכניים בכדורים. אם יש 50 כדור לא לירות בצרורות אלא בכדורים בודדים – כדור לכל ערבי! אם ערבי יפול וימות הערבים יעצרו. זה הכל מקרין לערבים – כאשר הערבים רואים שהישוב מתחמש אז הם יודעים שאת הישוב הזה "לא עשו באצבע" והם יפחדו. הם יידעו שמי שמטפס על הגדר יורים בו. אבל כראש תורת לחימה הוא מדגיש כי ערבי פצוע הוא טוב יותר מאשר ערבי הרוג, כיוון שפצוע מנטרל יותר אנשים לטיפול בו.

(לשם מסרב להרחיב את הדיבור על האימונים אך ברור שבעזרת קציני מילואים שנמצאים בכל ישוב הם מארגנים צבא פרטי).

היחס לדמוקרטיה ולשלטון הרוב: לשאלה האם הוא לא מקבל את הכרעת הרוב הוא שואל – האם ארבעה אנשים בספינה טובעת מצביעים בצורה דמוקרטית שעליהם לאכול את החמישי שבספינה, האם לאותו אדם אסור להתנגד להחלטה? ממילא אין זו מדינה דמוקרטית. אין חופש ביטוי במדינת ישראל. לדעתו ברק הוא פשוט בוגד.

דה לגיטימציה של ראש הממשלה: לשם עושה דה לגיטימציה אישית לראש הממשל אהוד ברק. לדעתו, ברק פשוט בוגד. הוא מעיד בעצמו כי הכותרת של התוכנית האחרונה שהוא שידר בערוץ 7 היתה "השקרן" – ברק אלוף השקרנים. בשביל פיסת נייר צ'מברלינית הוא מוכן להפקיר את א"י. ברק קנה את שלטונו בכסף. קלינטון שילם 32 מיליון ש"ח לברק. לא מכבד בכלל את ברק. דווקא כאיש צבא הוא יודע שהצל"שים של ברק לא שווים הרבה. כל הצל"שים שלו נמוכים. סיירת מטכ"ל גדושה בפאקים שברק הצליח להתגבר עליהם – אז מה? כל דרכו הוא לא מוכן לשום דבר ואז תוך כדי תנועה להסתדר ולהתגבר על הבעיות – זה נראה כמשהו שצריך לקבל עליו צל"ש?

סיכום מסקנות והמלצות

(גם פרק זה נכתב לפני פרוץ "אינתיפאדת אל-אקצא")

למרות ההבדלים בין הקבוצות השונות מדגיש דו"ח זה את תופעת "סגירת השורות" – התקרבות ושיתוף פעולה בין קבוצות קיצוניות ואולטרא קיצוניות לקבוצות הזרם המרכזי, שמתנגדות להלכה לדרכן. למרות ההבדלים ביניהן כל הקבוצות מחוברות ביניהן בשותפות הגורל שלהן; בתחושת הרדיפה; באמונה ש"העולם כולו נגדנו". בשעת מבחן צפוי כי המחיצות יפלו והאינטרס המשותף יגבר על המפריד והשונה.

מהתחקיר עולה כי לתחושת האי-נחת מהדמוקרטיה ומוסדותיה יש שותפים רבים ומסיבות שונות, אשר עלולים לשתף פעולה ביניהם בעת משבר. הדבר מביא למסקנה כי במידה רבה ההבדלים בין הקבוצות השונות – האולטרא קיצוניות, הקיצוניות, הפרגמטיסטיות והמתונות – הם הבדלים ששרירים וקיימים בעת שקט יחסי, אך בעת משבר השורות עלולות להסגר וההבדלים עלולים להצטמצם בין הקבוצות השונות: פעילי תנועת כ"ך, שהוצאה מחוץ לחוק, שמחפשים כוונים חדשים לתיעול האנרגיה שלהם; פעילי ש"ס, שנתונים בתחושה של קיפוח; החרדים, אשר חשים כי "המהפכה החילונית" דוחקת אותם החוצה; המתנחלים, שמבינים כי מדינה פלסטינית קום תקום, בסופו של דבר. בשעת משבר יסגרו השורות וגם הגופים המרכזיים הגדולים, כמו מועצת יש"ע, עלולים לקיים שיתוף פעולה מסוכן עם הגופים האולטרא קיצוניים.

במקרה של המחתרת היהודית, כמו במקרה של ברוך גולדשטין ובמקרה של יגאל עמיר היתה לוגיקה ברורה, שהניעה את המפגעים האידיאולוגים בדרך לביצוע מעשי הטרור שלהם. הניעה אותם תחושה אפוקליפטית אותנטית, מבחינתם – "הערבים הורגים בנו"; "הממשלה נטשה אותנו" וכו'. אצל ציבור גדול הלבה רותחת ושליחים לוקחים על עצמם את תפקיד המפגע הבודד המוכן לסכן את חייו ולשלם על המעשה מחיר אישי כואב – ויוצא לפעול בשם מה שהציבור שלו מאמין, לתחושתו. קשה לצפות מראש ולגלות את המפגע או המפגעים הפוטנציאלים בטרם פעולה. אבל אפשר להעריך ולהתייחס ברצינות אל המצע האידיאולוגי שעומד מאחורי הארגונים הקיצונים. לעתים, מתווה המצע האידיאולוגי לא רק דרך כללית רצויה אלא אף תזמון ותורת שלבים מדויקת.

בקרב המתנחלים ניתן להבחין בשני תהליכים בולטים: מצד אחד, נחישות מירבית, בנייה מואצת בישובים, וגישה פסימית כלפי היכולת והנכונות של צה"ל להגן עליהם המתבטאת, כפי שעולה מהדו"ח, באימונים צבאיים של מתנחלים ובהקמת מליציות פרטיות. מצד שני, קיימת גם ההכרה שאחרי רצח רבין דיבורים מתלהמים ויציאה בוטה מדי נגד החלטות ממשלה, בטרם עת, עלולה להזיק לאינטרסים של המתנחלים. הכרה זאת הביאה להידוק הפיקוח של מועצת יש"ע על הארגונים השונים הפועלים בשטחים המתבטא באיפוק יחסי בהתנהגות הקבוצות.

מתי ובאיזה אופן עלול האיפוק היחסי להתנפץ? הדבר תלוי, לדעתנו, במספר תרחישים אפשריים:

1. **עלייה במספר המתנחלים הנפגעים בשטחים או חידוש פיגועי טרור המוניים** – על-פי תרחיש זה, במידה וייהרגו מתנחלים רבים בכבישים או שפיגועי טרור המוניים יתחדשו בתוך הקו הירוק נראה עלייה ניכרת בהשפעתן של הקבוצות הקיצוניות. הפיקוח של מועצת יש"ע, כיום, מסייע להרגעת השטח. הגופים הקיצונים מהווים חלק מהגוף הלגיטימי המרכזי של המתנחלים. חידוש הטרור ונפגעים יהודים רבים יביאו לסגירת השורות בין הקבוצות האולטרא-קיצוניות, הקיצוניות והפרגמטיות ואנו צפויים להכשר, גלוי או מוסתר, של מועצת יש"ע לפגיעה בערבים.

   צפוי כי מנהיגות יש"ע תתבע מצה"ל וממשלת ישראל לאכוף צעדים קשים של ענישה קולקטיבית נגד האוכלוסיה הפלסטינית בשטחים תוך איום שאם צה"ל לא יפעל כנדרש, לדעתם, הם עצמם יפעלו באופן עצמאי.

   חידוש הטרור הפלסטיני עלול לדחוף יהודים, הנמנים על אחת הקבוצות שהדו"ח עוסק בהן, למעשי טרור נגדי. יתכנו אף מעשי טרור המוניים, כדוגמת הטבח של ברוך גולדשטיין בחברון, כנגד ערבים.

   על-פי תרחיש זה אנו צפויים גם למעשי פרובוקציה של מתנחלים בכוונה לגרום להסלמה ולהבערת השטח במטרה להצית אש שתגרור את הצבא והממשלה לנקיטת צעדים קשים נגד הפלסטינים. פיגועי טרור עלולים לשמש גם הצדקה להרחבת התנחלויות, להשתלטות על נכסים וקרקעות ואף להקמת התנחלויות חדשות.

2. **פינוי מספר מצומצם של ישובים קטנים במסגרת הסדרי שלום** – מנהיגים בזרם המרכזי של גוש אמונים, מקרב הגורמים הפרגמטים, אמרו בשיחות שלא לייחוס עם קשב כי "בחדרי חדרים" ישנה נכונות לוותר על ישובים קטנים וקיצונים, כמו יצהר, איתמר ומעון על מנת להשאיר את גושי ההתיישבות הגדולים. במידה רבה יהיה זה, מבחינתם, חלום שהוגשם – הכרה במפעל ההתיישבות וההתנחלות, למרות המחיר שיצטרכו לשלם.

במקרה כזה צפויה התנגדות עזה של הקבוצות האולטרא קיצוניות, שבסיסיהן בחברון ובהתיישבות הגבעות. צפויה התנגדות בנשק חם נגד חיילי צה״ל וניסיונות לשבש את התהליך כולו באמצעות פיגועים גדולים בערבים במקומות רגישים ואף יתכנו ניסיונות לפגוע בראשי הממשל. השאלה המרכזית בתרחיש כזה תהיה האם מועצת יש״ע והזרם המרכזי של המתנחלים ישמשו גורם ממתן, שיפעיל את השפעתו להרגעת הקבוצות הקיצוניות, או שמא תסחף מנהיגות הזרם המרכזי אחרי הקיצונים? במקרה כזה אף צפוי פיצול בתוך מנהיגות מועצת יש״ע וגוש אמונים ואף בקרב הרבנים המובילים.

3. **פינוי רחב של התנחלויות. ניסיון לפנות את יהודי חברון -** הקבוצות הקיצוניות, שפועלות בקרב המתנחלים מנוכרות לחלוטין לשלטון החוק ולהכרה בסמכויות ממלכתיות. הנתונים שהגיעו לידנו מלמדים כי קבוצות אלה אוגרות נשק, עוסקות באימונים ומחזיקות ערכות אידיאולוגיות אפוקליפטיות. מושגים כמו הכרעת רוב ואפילו פסיקות של רבנים מרכזיים אינם משפיעים עליהם. קבוצות אלה מורכבות מכהניסטים לשעבר, אנשי ברסלב, נאמני הרב גינזבורג וחוזרים בתשובה הפזורים על גבעות בשומרון ומתנחלים אולטרא קיצוניים באזור חברון – שם פוטנציאל הנפיצות גבוה במיוחד. ניסיון לפנות את הישוב היהודי בחברון יהיה בחזקת ״הכרזת מלחמה״ של ממש מבחינת מתנחלי העיר ומצד הקבוצות הקיצוניות האחרות (ברוך מרזל ממשיל ניסיון לפנות את מתנחלי חברון לאונס נשותיהם ובנותיהם). במקרה כזה צפויה אלימות קשה, שימוש בנשק חם. צפויים ופיגועים באתרים רגישים (בעיקר במסגדי הר הבית) וניסיונות לעצור את התהליך באמצעות פגיעה בראשי הממשל (רציחות פוליטיות).

התגשמות של תרחיש כזה עלולה לגרור גופים נוספים בעלי פוטנציאל נפיצות גבוה, כמו גופי המקדש והעמותות המיישבות במזרח ירושלים ואף חלקים מהזרם המרכזי, הפרגמטי״, במועצת יש״ע להתנהגות אלימה או לתמיכה בה. ניתן לצפות כי בתרחיש כזה עלולים להצטרף לפעולות אלימות צעירים חרדים, תלמידי ישיבות קיצוניות ואף פעילי שטח של ש״ס.

4. **התלקחות על רקע דתי-פונדמנליסטי כתוצאה מניסיון לפגוע בהר הבית** – תרחיש כזה יכול להתממש בזמן שיתקיים תהליך שלום אך גם ללא קשר אליו – בימי שיגרה. התלקחות כזאת צפויה, אם אחת הקבוצות המשיחיות – שוחרות המקדש, או יחידים המזדהים עם הרעיונות המשיחיים, ינסו לפגוע במקומות המקודשים לאיסלאם בהר הבית. ניסיונות לפגוע במסגדי הר הבית כבר היו בעבר, אך המתח הלאומי והבין דתי סביב המקומות הקדושים בירושלים הולך ומתגבר ומעורבים בו גורמים נוספים, מקומיים ובינלאומיים. לפיכך, ניסיון לפגוע במקומות המקודשים לאיסלאם עלול להביא להתפרצות אלימות בלתי מבוקרת ולהידרדרות למלחמה אזורית, שאף עלולה להביא להצטרפות מדינות איסלאמיות מרוחקות ללחימה.

יש להתייחס בכובד ראש לא רק לקבוצות בעלות פוטנציאל גבוה של נפיצות במקרה שיוחלט על החזרת שטחים ופינוי ישובים, אלא גם כלפי קבוצות המחזיקות ברעיונות משיחיים כמו, שחזור עבודת המקדש וחידוש עבודת הסנהדרין כאלטרנטיבה לבית המשפט העליון. יש לראות בחשש כיצד רעיונות אלה מחלחלים ומהווים את הדלק המניע להתגבשות תמונת עולם אלטרנטיבית למדינה הדמוקרטית. בשנים האחרונות, מתקיימת פעילות ענפה בבתי כנסת, בארגון סמינרים ובכינוסים גדולים, בשיתוף חוגים רחבים אשר תומכים בפתרונות מבית מדרשם של חוגים קיצוניים אלה כתשובה לאי הנחת שלהם ממערכות המשפט והממשל הדמוקרטיות. דמויות כמו הרב גינזבורג, יהודה עציון, הלל וייס ומשה פייגלין זוכות להכרה רחבה והשקפותיהם זוכות ללגיטימציה הולכת ומתרחבת בעיקר בקרב חוגים חרדיים ודתיים לאומיים. לאורך כל תקופת התחקיר לא נתקלנו בהחרמה ובנידוי של הקבוצות האולטרא קיצוניות מצד המגזרים הללו, אלא להפך – בניסיון לקרבם.

מרבית הקבוצות והארגונים שזוהו בתחקיר זה כאולטרא קיצוניות או כקיצוניות אינן מבטאות רק התנגדות ״גרידא״ למסירת שטחים אלא הן מבטאות התנגדות עמוקה לכל סט הערכים של מדינה דמוקרטית ומבקשות לשנות את צביונה למדינה יהודית – אמונית על-פי ההלכה.

מדאיגה מאד תמיכת המדינה במוסדות ובגופים המחזיקים בהשקפות מסוכנות לדמוקרטיה בעליל, כמו, ישיבת קבר יוסף בראשות הרב גינזבורג, מכון המקדש בירושלים ועוד. ההתנערות מהשקפותיהם הולכת ופוחתת ואף קיימת נכונות לשמוע את רעיונותיהם במסגרות ממלכתיות (הרב גינזבורג, למשל, מוזמן להרצות בפני פורומים של השב״כ). תמיכה של המדינה בגורמים המבקשים לשנות לחלוטין את צביונה - גורמים אנטי דמוקרטים בעליל שמשתמשים במכניזם הדמוקרטי של המדינה באופן אינסטרומנטלי – מדאיגה במיוחד.

גם השקט היחסי השורר כיום בשטחים נקנה, במידה רבה, בזכות הזרמת הכספים הממשלתית לשטחים על ידי ממשלת ישראל ובזכות בהאצת הבנייה בהתנחלויות – תהליך שעלול בסופו של דבר לסכל אפשרות להגיע בעתיד להסדר שיחייב ויתור על שטחים ופירוק התנחלויות. תמיכה זו עלולה, לדעתנו, להתברר כמה שחיזק באופן משמעותי את יכולתם של מתנגדי השלום להטיל וטו על כל ניסיון להביא הסדר שלום באזור.

דוגמאות היסטוריות מלמדות על הסכנות הנשקפות לדמוקרטיה מתחושות אי נחת ממושכות כלפיה. התמוטטותם של משטרים דמוקרטים אינה מתחוללת ביום אחד, אך בישראל היום נשקפת סכנה מרובה לדמוקרטיה משילוב של תחושות ניכור כלפי המשטר הדמוקרטי אשר מתקשה לתפקד בתקופה קריטית, כאשר נדרשות הכרעות מרחיקות לכת , כמו ויתורים טריטוריאלים, בנוסף לשנאה עמוקה כלפי השמאל החילוני, הליברלי, הנתפס כתוקע "סכין בלב האומה".

מחקריהם של פרופ' אפי יער, ד"ר תמר הרמן ופרופ' אריה רטנר מוכיחים כי הנכונות לקחת את החוק לידיים, אי כיבוד שלטון החוק, דה לגיטימציה של המנהיגות הנבחרת ושל מערכת המשפט היא בשיעורים גבוהים מאד בקרב הציבור הדתי ובמיוחד הציבור החרדי – שיעורים הגבוהים באחוזים ניכרים מאלה שבאוכלוסיה הכללית. בתרבות דמוקרטית מעין זו, אי הסכמה בסיסית על כללי משחק דמוקרטיים בקרב ציבורים נרחבים טומנת פוטנציאל נפיצות גבוה ביותר.

מתחקיר קשב עולה כי הוצאתן של קבוצות קיצוניות מחוץ לחוק אינו מביא בהכרח לבידודן או להפסקת פעילותן, ולכן אין אנו ממליצים לנקוט דווקא בגישה כזו כלפי הקבוצות המסוכנות לדמוקרטיה. אין אפשרות, לדעתנו, לגשר על השסעים העמוקים בחברה הישראלית באמצעות אקט יחיד, אך לממשלת ישראל יכולת למתן את פוטנציאל הנפיצות הקיים בה באמצעות הפעלת מדיניות נכונה. מדיניות כזאת, חייבת לכלול, לדעתנו, מספר צעדים מיידיים :

1. אכיפת חוק שוויונית - יש ליישם את שלטון החוק בכל המגזרים, במיוחד במוקדים בעייתיים כמו, חברון והתנחלויות הגבעות בשומרון. יש למנוע השתלטות לא חוקית של מתנחלים על אדמות ונכסים בשטחים ויש להורות לצבא ולמשטרה להפסיק פעולות אלימות של יהודים כלפי ערבים ורכושם. אכיפה נאותה של החוק (במיוחד כלפי עבריינות אידיאולוגית) תחזק ותדגיש את הלגיטימיות של מערכת המשפט והשוויון בפניה ("לולא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו", חז"ל). יש להתייחס בחומרה ולהעמיד לדין רבנים שמוציאים פסקי הלכה שקוראים לפגוע בבני אדם - בערבים או בנציגי השלטון, או שקוראים לפגוע במוסדות דמוקרטיה.

2. הפסקת התמיכה של המדינה בגופים אנטי דמוקרטים בעליל – יש להפסיק מיד את התמיכה הממשלתית במוסדות המנוכרים כליל לשלטון החוק ולעקרונות הדמוקרטיה. יש להפסיק לממן ולתמוך בגופים כמו ישיבת קבר יוסף ומכון המקדש ולהתנות את התמיכה בגופים ציבוריים גדולים, כמו מועצת יש"ע, בהתנערותם מהקבוצות הקיצוניות הנתמכות על ידם.

3. שיתוף גורמים בינלאומיים בריבונות על המקומות הקדושים בירושלים - המתחים הלאומיים והבין דתיים בעיר העתיקה של ירושלים – בעיקר בהר הבית – מטילים על ממשלת ישראל אחריות עצומה. כל ניסיון לפגוע באחד האתרים המקודשים עלול לדרדר את האזור למלחמה ולסכל את תהליך השלום. במקרה כזה האחריות תוטל על מדינת ישראל, שהיא כיום הריבון היחיד בעיר העתיקה. לפיכך, יתכן שעל ממשלת ישראל לשאוף לחלק את האחריות המוטלת עליה עם גורם נוסף – רצוי רב לאומי, עצמאי ובלתי תלוי – אשר ישמש כוח מתאם, מפשר ומרגיע, ובעיקר – שותף לאחריות בשמירה על הביטחון והסדר בעיר העתיקה.

4. פינוי נקודות ישוב המסכנות את שלום האזור - פינוי הישוב היהודי מלב חברון, התנחלויות הגבעות, וההתנחלויות ברצועת עזה מחויבי המציאות ללא קשר לדמותו של הסדר שלום עתידי. החיכוך בין המתנחלים היהודים הקיצוניים והאולטרא קיצוניים לבין התושבים הפלסטינים יגבר עם הזמן והוא מהווה מתכון של פיצוץ בלתי נמנע וסכנה לתהליך השלום ולאזור כולו. אין לדעתנו, אפשרות לקיים את הישוב היהודי בחברון ואת קבר יוסף במתכונתם הנוכחית ולכן יש לפנותם ולגבש הסדרי גישה למקומות קדושים ללא נוכחות של מתנחלים קיצונים המתגוררים בלב אוכלוסיה פלסטינית.

5. החרמת נשק בלתי חוקי – יש למנוע מאזרחי ישראל בתוך הקו הירוק ומחוצה לו להחזיק נשק באופן בלתי חוקי. אחזקת נשק בלתי חוקי, היא שלב ראשון בדרך להקמת מיליציות חמושות שעלולות לפורר את הלגיטימיות של השלטון המרכזי. צה"ל הוא האחראי

לביטחון המתנחלים ועליו למנוע ולאסור תופעות של מיליציות פרטיות שמנסות לבצע פעולות שיטור עצמאיות.

6. הפרדת הצבא מהפוליטיקה - מטרתם של קבוצות קיצוניות הפועלות בשטחים לגייס את הצבא כזרוע הפועלת בשירותם. צה"ל הוא צבא העם ומטרתו להגן על גבולות מדינת ישראל ועל אזרחיה. אין זה תפקיד הצבא לפעול בשירותם של קבוצות סקטוריאליות ואין זה תפקידו לגונן על פעילות בלתי חוקית של מתנחלים. אסור שמדינה דמוקרטית תרשה שמיעוט קיצוני יכתיב את מדיניותה ואת דרכה.